جيهانا خهونان

- _ كتيْب : جيهانا خەونان
- ـ نڤيسەر : تەحسىن دۆسكى
 - _ حایا ئیکی ۲۰۰٦
 - _ چاپخانهیا زانا دهۆك
- _ ژمارا سـپارتنێ ل پهرتۆكخانهيا گشتى ل ههولێرێ : ٣٦٠ ل سالا ٢٠٠٦ .
 - ـ ژ وهشانین پهرتوکخانا جزیری ل دهوکی .

جيهانا خهونان

خەون وشرۆڤەكرنا وان ل بەر سيبەرا كيتابىّ وسوننەتىّ

تەحسىن ئىبراھىم دۆسكى

﴿ يَتَأَيُّهُا ٱلْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي رُءِيَنِي إِن كُنتُمْ لِللُّوءَيَا تَعَبُّرُونَ ۞ ﴾ (سورة يوسف : ٤٣)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّهِ صَلّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ: ﴿ إِذَا اقْتَرَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكَدْ رُؤْيَا الْمُؤْمِنِ تَكْذِبُ وَأَصْدَقُهُمْ وَوَيْهَا الْمُوْمِنِ تَكْذِبُ وَأَصْدَقُهُمْ رُؤْيَا الْمُسْلِمِ جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءً مِنْ النَّبُوَّةِ ﴾ جُزْءًا مِنَ النَّبُوَّةِ ﴾ رواه الترمذي جُزْءًا مِنَ النَّبُوَّةِ ﴾

پێۺػۅٚتن

ههر کهسه کی ب دورستی د ئیسلامی کههشت بت دی زانت ومهخسهد ب في سالو خهتى ئهوه ئيسلام دينهكه عهقلي ودلى ولەشى قەدگرت ، ولايى عيبادى وسياسى وئابىۆرى وجىڤـاكــــى ونهفسي وههر لايه کې دی يي ههبت د ژينا مروٚڤي دا ريٚك وپيـــك دكەت ، ورۆژا خودى پىغەمبەرى خۆ موحەممەد ـ سىلاڤ لىي بن ـ ب ئيسلامي هنارتي بو هندي نهبو و دا ئهو يـهيو هنديي د ناڤبهرا خودي ومرو قان دا دورست بكهت ، و ژويزي وينفه مروقانان سهربهردای بهیالت دا ئه و د مهجالی دورستکرنا پهیوهندیین د ناڤبهرا ئينك و دو دا ب كهيفا خو بكهڤن ، ووي بكهن يا وان دڤێت! نەخێر .. خودێ بۆ مە رازى بوو ئيسلام ببتە ئەو دين يىـێ سهروبهري ژينا مه ههميي ريك دئيخت ، وئه و ريباز يا دنيايي وئاخــرەتـــي ڤــهدگـرت ، وئەو مەنھەج يىي ھەڤسەنگيي د ئيختە د ناڤبهرا لايي رووحي ولايي ماددي يي مروقي دا .

و ژ روینن شمولییه تی د ئیسلامی دا ئه قهیه شهریعه تی ئیسلامی تشته کی پهیوه ندی ب ژینا مروقی قه ههی نه هی لایه ئه گهر حوکمی خو تیدا دیار نه کربت ، بو هندی دا مروقی موسلمان ل سهرین ریکان حیبه تی نه مینت ، وههما به سه بیژین : خو د دهر حهقا وان تشتان دا یین مروق پشتی نقستنی دبینت ژی یین ئه مدییژینی : (خهون) ئیسلامی گوتنا خو دایه ، وشهریعه ته کی خودان هنده ک توره و (ضهوابط) بو موسلمانی دانایه دا ئه و خودان هنده گوره و (ضهوابط) بو موسلمانی دانایه دا ئه شهیتانی .

وقان خهونین هه یین مروّف دبینت د که قن دا سهره نجا مروّقی راکینشایه و به و پالدایه کو هزره کا کویر د راستیا وان دا بکهت ، و ب وی کارتیکرنی قه بینه گریدان یا خهونا به و د خهوی دا دبینت د ژینا وی یا هشیاریی دا دکهت ، چ کارتیکرنه کا سلبی بت یان یا بیجابی بت ، و دقینت ژبیر نه کهین کو هنده ک جاران مروّقی تیکه لیه کا وه ساد گهل قان خهونان ههیه ژ بهر وی خهونی پشتی به و هشیار دبت شریعه تهنده ک حوکمین تاییه ت ل سهر وی و اجب دکه ت!

وههر ئه شخهونه هنده ك جاران خسهم وكهسهران ل خودانى قهدجهمينت حهتا وى نساخ دكهت ، وهنسده ك جاران وهسا وى دلـخـۆش دكهت ئه گهر ئهو دلـخـۆشى ب بهايه كى مهزن هاتبـا فرۆتن ئهو دا كرت ..

خهون هنده ک جاران دبنه مزگینیه کا خوش یا پهردهیی پاشه پوژی ل به رخودانی هلدده ت ، و دبته پشکه ک ژوی که رامه تی یا خودی دده ته هنده ک مروقیان ، و هنده ک جاران ژی دبته هشیار کرنه کا ب ترس بو وان که سین هشیاری نه و غافل کرین دا ل خو بز قرن ..

و کا چاوا خـهون هــنــدهك جاران هندهك بهرپهرپنن ڤهشارتــــى ژ دهمىّ بۆرى ل بهر مرۆڤى ڤهدكهت ، هندهك جاران ئهو رويدانيّن دهمىّ نههاتى ژى ل بهر چاڤيّن وى ددانت .

وپێتڤی ناکهت ئهم دهلیلان ل سهر ڤێ گڒتنا خو بینین ، چونکی بارا پتر ژ مه راستیا وی ب چاڤێ سهری خو دیتیه ، ودبت ئهه چهنده ئهو ئهگهر بت یا مروّڤ ب رهنگهکێ بهرچاڤ ب خهونی وجیهانا خهونان څه گریدای ، وحهزا شروٚڤهکرنا خهونی د دلی گهلهك ژ وان دا پهیدا کربت ، وئهو پالدا بن کول دویڤ ڤێ چهندی بگهریین .

وپیخهمهت هندی کو ئهم بزانین کانی چ تشتی دورست د دهر حهقا خهونان وتهعبیرا وان د کیتابا خودی وسوننهتا پینغهمبهری دا ـ سلاف لـی بن ـ هاتیه ، وحهتا ئهف راستیه ژ وی (خورافـه وشهعوه ذی) بیته جوداکرن یا ل دور خهونی وفقها وی د سهری هنده که که سان دا هاتیه چاندن مه قیا قی نقیسینا تایبه ت دهرباره ی جیهانا خهونان به رهه ف بکهین ، و ب کور دیه کا ره هوان ل به دهست بدانین ، هیقیا مه ئهوه مفا ژی بیته دیتن .

وهه ژیه بیژین بۆ به رهه قکرنا قسی بابه تی مه مفا ژ هژماره کا کتیبین ته فسیری و حه دیسان وه رگرتیه ژبلی چه ند کتیبه کین تایبه ت یین کول دور خهونی و ته عبیرا وان ژ لایی زانایین ئیسلامی یین که قن و یین نوی قه هاتینه دانان .

> تەحسىن ئىبراھىم دۆسكى دھۆك ١٠ / ٩ / ٢٠٠٤

خەون پيٽناسە ورۆنكرنەك

خسهون بسۆ وى ديستنى دئيته گۆتن يا مرۆڤى نڤستى دبينت چ ئسە ديستنه بو مرۆڤى يا خۆش بت چ يا ندخۆش بت ، و د زمانى عەرەبى دا دو پەيڤ ھەنە بۆ خەونى دئينه ب كارئينان وئەگەر خەون يا خوش بت دبيرنى : (رؤيا)، وئدگسەر يا ندخوش بت دبيرنى : (حلم)، بەلىي مەعنا ڤى ئەو نينه چى نابت ئيك ژ ڤان ھەردو پەيڤان ل جھى يا دى بيته ب كارئينان.

 ددیت .. ل سهر دیواری پهرستگههه کا که قن ئه ف نقیسینه هاتبوو دیـــتــن : (ئهز خهونان شروّقه دکهم ، ومن ژ لایی خوداوهندان قه دهستویری ههیه کو ب وی چهندی راببم) .

و د ناف گهله که جفاکین مروّفان یین که قن دا وه سا یا به لاف بسوو کو خهون ژهندی چی دبت ده می رحا مروّفی نقستی ژله شی وی ده رد که قت و دچته جهه کی دی ، وئه فلاتوون ل وی باوه ری بوو کو خهون ئازاد کرنه که بو رحی ژقهیدین له شی ، بو هندی دا ته عبیری ژهنده ک ژوان قه شارتیین ژینی بده ت یین ئه مین نه گه هین ، مه عنا خهون ب دیتنا وی ته عبیره که ژوان هیز وینتقیین حه زوغه ریزی یین کو د ناف مروّفی ب خو دا ههین ، نه کو تشته که ژده رقه ی وی بو دئیت ، وئه و ب قی چه ندی دژی وی نه ظهریا دیرو کی راوه ستا ئه وا دبیرت : هندی خه و نه هنده که نامه نه مروّقی نقستی وه ردگرت .

و د دهمی مه یی نوی دا (فرقید) ی ژی بۆچووندکا وه کی قی ل دۆر خهونی ههیه چونکی ئهو ل وی باوه ری یه کو خهون ته عبیری ژهنده ک تشتین قه شارتی د (وه عیا) مر قلم دا دکه ت ، ووی دگوت : بارا پتر ژخهونان بو هنده ک بیرهاتین مرقفی ل دهمی زار قرکینی و جحیلینیی دز قرن .

بهلی نه ف بوچوونه و هکی نوکه ژ لایی زانایان فه هاتیه بنهجهکرن و گهل دیتنا زانستی یا نوی ناگونجت ئهوا دیاردا خهونسی ب هنده ک بزاقین بیولوژی وفسیولوژی یین بهرفره فه د دهماغی وله شی دا گریدده ت

وبۆچوونا دورست د خەونى دا ئەوە يا زانايى نىاقدار (ئىدوو عەبدلىلاھى مازەرى) ديار دكەت دەمى دېيرت : « راستيا خەونى ئەقەيە خودى ھندەك بيىر وباوەران د دلى مرۆڤى نقستى دا چى دكەت كا چاوا ئەو وان د دلى مرۆڤى ھشيار دا چى دكەت ، وتشتى خودى بقيت دكەت ونە خەو ونە ھشيارى نابنە ئاستەنگ د ريكا وى دا ، قيجا ئەگەر وى ئەف بيىر وباوەرە چيكىرن ھەر وەكى ئەو وان دكەتە نيشان ل سەر ھىندەك تشتين دى يين چى بورىن يان ژ نوى دى چى بن .. » .

وزانا ههمی ل وی باوهرینه کو خهون ـ ئهگهر یا راست بـت ـ ثر خـودی یـه لـهو دقینت مروّف باوهریی پی بینت ، ویا فهره ئـهو ثر خـودی یـه لـهو دقینت مروّف باوهریی پی بینت ، ویا فهره ئـهو ثر لایی مروّفه کی زانا وتیکههشتی قـه بینه تـهعبیر کرن ، وئهقه پشکه که ژ مهعنا وی حهدیسی ئهوا پیغهمبهری ـ سلاف لـی بن ـ تیدا گوتی : ﴿ رُوْیَا الْمُؤْمِن جُزْء مِنْ سِتّة وَأَرْبَعِینَ جُزْءاً مِنَ النّبُوّة ـ تیدا کوتی خودان بـاوهری پشکه که ژ چـل وشــهش پشـکین خهونا خـودان بـاوهری پشکه که ژ چـل وشــهش پشـکین

پیغهمبهرینیی که (۱) ، و دبت مه خسه د ب وی پیشکی خهبهردانا و غهیبی بت ، چونکی خهون گهله که جاران غهیبه کال بهر مروّقی قه شارتی ناشکه را دکه ت . و د حه دیسه کا دی دا یا (نه بوو قه تاده) ژ پیغهمبه ری ـ سلاف لی بن ـ قه دگوهیزت ، دبیت ت قه تاده) ژ پیغهمبه ری ـ سلاف لی بن ـ قه دگوهیزت ، دبیت ت فه الرُّوْیًا مِنْ اللهِ وَالْحُلْمُ مِنَ الشَّیْطَانِ که (۲) یه عنی : خه و نا خوش نه و الرُّوْیًا مِنْ اللهِ وَالْحُلْمُ مِنَ الشَّیْطَانِ که (۲) یه عنی : خه و نا خوش نه و الرُوْیًا مِنْ اللهِ وَالْحُلْمُ مِنَ الشَّیْطَانِ که ویا نه خوش ژ شهیتانی یه ، و ده می پیغهمبه ر ـ سلاف لی بن ـ خه و نا نه خوش بو شهیتانی پالدده ت مه عنا وی نه و نینه شهیتان تشته کی دکه ت ، چونکی خه و نیا خوش بت یان یا نه خوش بت ب ده ستویریا خودی یه ، به لکی مه عنا وی نه وه شهیتانی که یف ب خه و نا نه خوش دئیت ویی پی مه عنا وی نه وه شهیتانی که یف ب خه و نا نه خوش دئیت ویی پی رازیه چونکی خودان باوه ری پی نه خوش دبت .

⁽١) وه کې ئەبور داوود ژى قەدگوھيزت .

⁽۲) بوخاری ڤەدگوھێزت .

رەنگين خەونان

د حدديسه كا خو دا پيغه مبه ر سلاف لي بن دينوت : الروني الله ، وحديث النفس ، وتخويف الرونيا تلات : فالبشرى مِن الله ، وحديث النفس ، وتخويف مِن الشيطان ، فإذا رأى أحد كُم رؤيا تُعْجِبُهُ فَلْيَقُصْها لِمَنْ شَاءَ ، وإذا رأى شَيئاً يكْرهه فَلا يَقُصْه على أحَد وليقُم يُصَلّي ﴾ . (١) وإذا رأى شَيئاً يكْرهه فَلا يَقُصْه على أحَد وليقُم يُصلي ﴾ . (١) و د حدديدسه كا دى دا پيغه مبه ر سلاف لي بن دبيرت : والرونيا تلاتة : الرونيا الْحَسنَة بُشْرى مِنْ الله عَزَّ وَجَل ، والرونيا ويك يُحدِّث بِهَا الرَّجُلُ نَفْسَه ، والرونيا تحزين مِن الشَّيْطان ، فَإِذَا رَأى الحَدَّمُ مْ رُوْيًا يَكْرَهُهَا فَلا يُحَدِّث بِهَا أَحَداً وَلْيَقُمْ فَلْيُصَلِّ ﴾ . (٢)

ییّ ئیّکیّ : مزگینیه ژ خودیّ ، وئەڤــه ئــهو خەونــه یــا مــرۆڤ دبینت وتشتهکیّ ڤەشارتی بۆ مرۆڤی ئاشكەرا دكەت .

ییّ دووی : ئهو هزره یا مروّڤ د گهل خوّ دکــهت دهمـیّ یــیّ هشیار ڤیٚجا گاڤا نڤست د خهونا خوّ دا دبینت .

⁽١) بوخارى ڤي حهديسي ڤهدگوهيزن .

⁽٢) ئەھەد قەدگوھيزت.

ونان	خەو	جيهانا
	,	V

یی سیی : ئهو خهونا ب ترسه یا شهیتانی کهیف پی دئینت و مروقی بی دترسینت .

خەون د شریعەتى ئیسلامى دا

مروّق دەمى حەدىسىن پىغەمبەرى ـ سلاق لىى بن ـ دخوينت ب سەر ھەلويستى ئىسلامى يى دورست ژ خەونان ھال دبت ودزانىت كانىي جىھى خەونى د شرىعەتى ئىسلامى دا چىه ، ول قىرى ئەم دى ھندەك ژ وان حەدىسان قەگىرىن يىن قىي چەندى بۆ مە ئاشكەرا دكەن ، وبابەتىي خىۆ دى ل سەر دو پشكان لىكى قەكىرى :

پشكا ئيْكى : پويته پيْكرنا ب خەونى وتەعبيرا وى :

ژ حەدىسىن پىغەمبەرى ـ سلاف لىى بن ـ ئاشكەرا دېست كو وى پويتەيەكى مەزن ددا خەونان ، چ ئەڭ خەونە ئىـەو بان يىن وى ب خۆ ددىت يان ئەو بان يىن صەحابىين وى ددىت ، ووى پويتە ب تەعبىرا قان خەونان ژى دكر ، ژ بـەر قىي چـەندى وى گەلەك جاران پسيار ژ صەحابيان دكر كانى كىي ژ وان خەونەك دىـتىـه دا بۆ تەعبىر بكەت ، ودەلىل ل سەر قىي چەندى حەدىسا (سىمرە بىن جـندب) يە دەمى دېيژت : « پىغەمبەرى خودى ـ سلاڤ لىي بن ـ گەلەك دگۆتە صـەحابىين خـۆ : كىي ژ ھـەوە

خهونه ك ديسيه ؟ ڤينجا هه چيى ژوان ڤياب دا خهونا خو بو بو بير ت ده ونه ك د يستيه ؟ ڤينجا هه چيى ژوان ڤياب ده د بيرت : ئەڤە دەلىلە ل سەر پويته پيكرنا ب خهونى ب رينكا پسيار كرنا ژخهونى وباشيا تەعبىر كرنا وى .

و د حددیسه کا دی دا یا ئه بوو هوره یه قه دگوهیزت قی چه ندی پتر بو مه ئاشکه را دکهت ده می دبیژت : ده می پیغه مبه ر سلاف لی بن ـ ژ نقیژا سپیدی خلاس دبوو دا بیژت : شقیدی ئیک ژ هه وه خهونه که دیتیه ؟ و دگوت : ﴿ لَيْسَ يَنْقَى بَعْدِي مِنَ النَّبُوَّةِ إِلا الرُّوْيَا الصَّالِحَةُ ـ ژبلی خهونا چاك تشته ک ژ پیغه مبه رینیی پشتی من نامینت ﴾ . (۲)

ودەمى صەحابيان ئەڭ چەندە ژ پىغەمبەرى ـ سلاڭ لىي بىن ـ ددىت ئىك ژ وان حەز دكر كو خەونەكى ببينت دا بۆ پىغەمبەرى بىزت ، بەلكى ئەو وى خەونى بىۆ تەعبىر بكەت ، عەبدللاھى كورى عومەرى دبىئى ت : ‹‹ ھندەك زەلامان ژ صەحابىين پىغەمبەرى ـ سلاڭ لىي بىن ـ ل سەر دەمىي پىغەمبەرى خەون ددىت وخەونىن خۆ بىق پىغەمبەرى ـ سلاڭ لىي بىن ـ دگۆتىن ددىت وخەونىن خۆ بىق پىغەمبەرى ـ سلاڭ لىي بىن ـ دگۆتىن وھەچيا خودى خەزكربا پىغەمبەرى ـ سلاڭ لىي بىن ـ دگۆت

⁽١) وەكى بوخارى ژى قەدگوھيزت .

⁽٢) مالك ڤهدگوهيزت.

وئەز ھنگى يى جحيل بووم مالا من مزگەفت بوو بەرى ئىلەز ژنى بىنىم، قىنجا من دگۆتە خۆ: ئەگەر خىرەك د سەرى تە ھەبا تو ژى وەكى قان دا خەونەكى بىنى ، وشەقەكى دەمى ئەز چوويىلە سەر جهى خۆ دا بىقىم من گۆت: يا رەببى ئەگەر تىو بزانى خىرەك د سەرى من دا ھەيە تو خەونەكى نىشا چاڤىن مىن بىدە ...) (۱)، وئىدى ئە قە ژ بەر ھىنىدى بىوو دا ئىلە خەونا خۆ بىۆ پىغەمبەرى سىلاف لىي بن _ بىرت ، بىلىكى وى بىۆ تىلىمبىر كربىا ، مىلىغنا : دەمى صەحابيان ددىت پىغەمبەر _ سىلاف لىسى بىن _ يى پويتىلى دەتە خەونان وتەعبىرا وان ، وان حەز د كىر ئەو خەونان بىيىن .

پشکا دووی : خەون ونىشانىن وى يىن چاك :

د گەلەك حەدىسين دورست دا ھاتيە كو خــهونا چــاك نيشــانا چاكيا وى يە يى خەونى دبيت يان خەون پيڤه دئيته ديت ، وئــهڤ چەندە ژ گەلەك لايان قە ديار دبت :

یا ئیکی : هندی خسهونا دورسته مزگینیه که د دنیایی دا بو مروّقی چاك دئیسه دان ، د حسه دیسه کی دا یا (عباده بسن الصامت) قهدگوهی نسزت ، دبی ژت : من پسیارا قی گوتنا خودی ژ پیغه مبه ری سلاف لی بن - کر کانی مسه عنا وی چیه ده مسی دبی ژت : ﴿ لَهُمْ الْبُشْرَی فِي الْحَیَاةِ الدُّنْیَا وَفِي الآخِرَةِ -

⁽۱) وه کی بوخاری ژی ڤهدگوهیزت .

د ژینا دنیایی وئاخره تی دا مزگینی بنو وان ههیه ه وی گوت : ﴿ هِي الرُّؤْیَا الصَّالِحَةُ یَرَاهَا الْمُسْلِمُ أُوْ تُرَی لَهُ _ ئه و خهونا چاکه یا موسلمان دبینت یان بو دئیته دیتن ه (۱) .

یا دووی : چـونـکـی خهونا چاك دبـتـه نیشانا چاكیا خودانـی پیغهمبهری ـ سلاف لــی بن ـ گهلـهك كهیف ب خهونا باش دهات وهکی ههڨالــی وی یی نیزیك ئهنهسی كوری مالكی دبیژت . (۲)

یا سین : ل دویماهیا زهمانی دهمی دینداری کیم دبت ، وئیسلام د ناف خهلکی دا دبته تشته کی غهریب ، خهونین موسلمانان دورست دهرد که فن وه کی د وی خهدیسی دا هاتی یا پیغهمبه ر حورست دهرد که فن وه کی د وی خهدیسی دا هاتی یا پیغهمبه ر وی سلاف لی بن ـ تیدا دبیزت : (إذا اقْتَرَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَکَدُ رُوْیَا الرَّجُلِ المُسلمِ تَکُذِبُ وَاصْدَقُهُمْ رُوْیَا اصْدَقُهُمْ حَدِیشاً ـ ئه گهر دویماهیا زهمانی نیزیك بوو خهونا زه لامی موسلمان نیزیک دره و دهرنه که فت ، ویی ژ ههمیان خهون دورست و نهوه یی ژ ههمیان راستگوتر که (استگوتر که (استگوتر که (استگوتر که (الله که الله که دورست هاریکاریا وان دئیته کرن ، دورکی ئبن حهجه در دبیرت .

⁽١) ئبن ماجه ڤي حهديسي ڤهدگوهيٽزت .

⁽۲) د وي حهديسي دا يا بوخاري ژي ڤهدگوهيزت .

⁽٣) بوخارى وموسلم ڤهدگوهيزن .

ان	ەون	خ	صمانا	_
٠.	- "		جيهات	_

یا چاری : خـهونا دورست پشکه که ب پیغهمبـهرینیی وه کـی بهری نوکه د گهل مه بۆری . (۱)

ر قی ههمیی بو مه ناشکه را دبت کو جهی خهونا چاك د شریعه تی ئیسلامی دا یی بلنده ، ژ به ركو راستی بو وی ههیه .

(١) ل بەرپەرى (١٢) بىز قرە .

تۆرەيێن مرۆڤىّ خەونىّ دېينت

بۆرى د گەل مە كو خەونا چاك نىشانا چاكيا خودانى خۆيـە، ومە ئاشكەرا كىر كىو خەونا چاك پشكەكە ژ وى پىغەمبەرىنيا پشتى پىغەمبەرى ـ سىلاف لىسى بىن ـ د نىاف ئوممەتى دا مىاى، چونكى ئەو ژى ب دەستويريا خودى ھندەكى ژ غەيبى ل بەر مىرۆقى ئاشكەرا دكەت، وپسيارا ل قىرى دئىت كرن دبىت ئەقە بت : ئەرى خەونا چاك كىژكە ؟ يان ئەدەب وتۆرەيىن وى كەسى خەونا چاك دبىنت چىنە كىو مىرۆف پىي بىزانىت ئەف خەونە يا قى كەسى دىتى ژ خەونىن چاكە ؟

بۆ بەرس*ڭ دى ب*ێژين : ژ وان تۆرەيين ھاريكاريا مرۆڤى دكــەن كو خەونا وى يا چاك بت ئەڤين ژێرينە :

تۆرەيىن ئىيكىن : راستگۆيى د ئاخفتنى دا :

رِاستگوتر ﴾ (۱) ووه کی ئهم دبینین پیخهمبهر ـ سلاف لی بن ـ راستگوییا مروّقی د ئاخفتنی دا دکهته نیشان ل سهر راستگوییا خهونین وی .

مه عنا قی نه وه : مر وقی راستگو بت ، خه ونین وی ژی پتر دی در استگو بن وی که در استگو بن دره وینیی که در استگو بن ژ خه و نین وی که سی یک ب دره وینیی هاتیه ناسین ، چونکی خه ون (ئنعکاسه که) بو هشیاریا خودانی ، و بها و گرنگیا راستگویی ژ قی چه ندی بو مه ئاشکه را دبت .

تۆرەيىن دووىن : بەرى نقستنى :

یا باش ئهوه بن مروقی دهمی قهستا جهی خو دکهت دا بنقت وان ئهده و تورهیین نقستنی ب کار بینت یین کو د سوننهتی دا هاتین ، وهکی : دهسنفیژ شویشتنی ، ونقستنا ل سهر تهنشتا راستی ، وخواندنا وان ئایهت وئهذکارین حهدیس بی هاتین .

ومه عنا قی ئه و نینه یسی پیگیریی ب قی توره ی نه که ن چو خه و نین راست نابینت ، نه خیر .. به لسی دبت ئه ق چه نده هاریکاریا خودانی بکه ت کو ئه و خه و نا ئه و دبینت یا راست بت .

تۆرەيىن سىيىن : پشتى دىتنا خەونى :

ئەو خەونا مرۆڤ دېينت ئينك ژ دووانه : يان خەونەكا خۆشـــه چونكى مزگينى ژى دئـيــــه وەرگرتــن لـــەو كـــەيفا خودانــى پـــى

⁽١) بوخارى وموسلم ڤەدگوھێزن .

دئیت ووی پی خوش دبت ، یان ژی خهونه کا نهخوشه چونکی یا ب ترسه .. فیجا گافا مروقی خهونه کا خوش دیت یا ئه هررا باشیی ژی دکهت یا باش بو وی ئهوه پشتی هشیار دبت سی تشتان بکهت :

۱ ـ دڤێت ئەو حەمدا خودى سەرا دىتنا ڤێ خەونى بكەت كـــا
 چاوا ئەو حەمدا خودى سەرا قەنجىێن وى دكەت .

۲ ـ دڤێت ئەو وێ خەونێ بۆ خۆ ب مزگینی بزانــت وكــهیف
 پێ بێت وهزرا باش ژێ بكهت .

۳ ـ دورسته بۆ وى ئەو وى خەونى بۆ وان كەسان بيرت يىن وى بقين ، بەلى دقيت ئەو يى ھشىيار بىت وى خەونى بۆ وان كەسان نەبيرت يىن ئەو نەقيت ، يان مرۆقين حەسويد ودلىرەش ، چونكى دبت ئەف خەونە مزگينيەك بت بۆ وى وئەگەر نەيارين وى ب قى مزگينيى حەسيان بەرگەريانى بكەن دا نەخۆشىيى بگەھينى ، وەكى د سەرھاتىيا يووسى پىغەبەرى دا ـ سىلاق لىن بن ـ بۆ مە ئاشكەرا دبت .

وئهگهر ئهو خهونا وی دیتی یا نهخوّش بـت وظـاهریّ ویّ یـیّ ب ترس بت گاڤا ئهو هشیار بوو دڤیّت چار تشتان بکهت :

١ _ بيَّرْت : (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) .

۲ ـ خـ ق ب خـودێ بپارێزت ژ خرابيا ڤـێ خـهونێ ، يـهعنى
 بـێـــژت : يا رهببى ئهز خوّ ب ته دپارێزم ژ خرابيا ڤى تشـــتێ مـن
 ديتى .

٣ ـ ل ملي خو يي چهپي بزڤرت وسي جاران تف كهت .

ویا باش ئهوه ئهو رابت سوننهته کی بکهت ، وه کی د حهدیسی دا هاتی ﴿ فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُم ۚ رُؤْیَا یَكْرَهُهَا فَلَا یُحَدِّتْ بِهَا أَحَداً وَلَیْقُمْ فَلْیُصَلِّ ﴾ (۱) وئه گهر وی قیا ل خهوی بز قرته قه یا باش ئهوه ئهو خو ژ سهر وی تهنشتنی وهرگیزت یا وی خهون ل سهر دیتی . ئه گهر وی ئه ق چهنده كر هی قی شهوه خودی خرابیا وی

وئهگهر خهونا مرۆقی یا خوش بست ، یان ژی ژ وان خهونان بت یین مروّف چو ژی نهزانت وهسزر بکهت مهعنایه که بو قی خهونی ههیه یا باش ئهوه ئهو خهونا خو بو کهسه کی شارهزا بیژت دا ئهو وی بو وی تهعبیر بکهت وئهو کهسی ب تهعبیرا خهونی ژی رادبت هنده ک تورهیین خو ههنه .

خهوني ژوي بدهته ياش.

⁽١) ئەحمەد قەدگوھىزت .

تۆرەيي**ن** وى كەسى خەونى تەعبىر دكەت

مهخسه د ب ته عبیرا خهونی ئه وه که سه کی شاره زا گوهداریا خهونی بکه ت پاشی ژ نیشانین فی خهونی یین ئاشکه را ده رباز ببته لایین وی یین فه شارتی ، وهه می لایان بیخته به رئین دا بشیت بگه هته وان مه عنایان یین ژ خهونی دئینه و ه رگرتن .

و چونکی خهون هنده ك جاران دبته ئيشاره ت بۆ هنده ك تشتين چيبووين يان دى ژ نوى چى بن يا سوننه ت ئهوه خهون بۆ كهسه كى ب كير ته عبيردانى دئيت بيته گۆتن دا ئهو خهونى بو وى ته عبير بكه ت ، و د ڤيت ژ بير نه كهين كو ته عبير كرنا خهونى كاره كه پيغهمبهر ومرۆ ڤين زانا و چاك ژى بى رابووينه . .

بــهلــی هــنــدهك تۆره ههنه دقیّت ل نك وی كهسی ههبن ییّن ب تهعبیركرنا خهونی رادبت ، ئهگهر نــه دقیّت ئــهو خــۆ ژ قـی كاری دویر بكهت دا تووشی گونههی وخهلهتیی نــهبت ، و ژ وان تۆرهیان :

ئینے : دفیّت ئهو مروّقه کیّ زانا وتیّگههشتی بت : وشهرت نینه ههر کهسه کیّ د دینی دا شارهزا بت بزانت خهونیّ ته عبیر

بكه ت ، له و يا فه ره مروّقى بقيّت ته عبيرا خه و نا خوّ بزانت بوّ خوّ ل كه سه كيّ زانا ب ته عبير داني بگه رييّت و ژي بخوازت ئه و وي خه ونيّ بوّ وي ته عبير بكه ت .. و ژ لايه كيّ دى قه ئه و كه سيّ زانين ل دوّر ته عبيريّ نه بت دقيّت خوّ ژ ته عبير داني بده ته پاش ، و چي نابت بوّ وي ئه و پال بده ته سه ر هنده ك نيشانان و ژ نك خو خه و ني ته عبير بكه ت ، پسيار ژ ئيمام مالكي ها ته كرن : ئه ريّ هه ركه سه كه سه كه دشيت خه و ني ته عبير بكه ت ؟ وي گوت : ما ئه و دي ياريان ب پيغه مه و رييي كه ت ؟

دو: ئه و که سی زانا ب ته عبیرا خه و نان ده می ژی دئیته خواست خه و نه کی ته عبیر بکه ت دفیت به ری خو بده تی هندی مه جالی خیری هه بت دفیت ئه و ته عبیری ب لایی خیری فه به به ت ، وئه گه رچو مه جال نه بو و یان دفیت ئه و خو بی ده نگ بکه ت ، یان ژی هنده ک شیره تین خیری ل خودانی بکه ت و به ری وی بده ته وی بده ته وی بده ته وی بده ته وی دی وی تیدا ، ومه عنا فی ئه و نینه ئه و خه ونی خه ونی وی تیدا بو که یفا وی بینت یان بو

وی خــۆش بکهت ، ژ خۆ ئهگهر خودانی خهونی (ئلحاح) کـــر کو تهعبیرا خهونا خۆ بــزانــت هنگی دڤێت ئهو ڕاستیی بـــۆ بێــژت ئهگهر خۆ بۆ وی یا نهخۆش ژی بت .

سىن : مرۆقى ب تەعبىرا خەونى رابت مەتەلا وى وەكى مەتەلا دختۆرى وموفتيە دقىت نهىنىيىن وى كەسى قەشىرت يى خەونا خۆ بۆ دبىئۇت ، چونكى خەون وەكى مە گۆتى دېــت هنــدەك جـاران نهىنىيىن خودانى خۇ ئاشكەرا بكەت ، قىنجــا ئەگــەر شــرۆقەكەرى خەونى ب رىكا خەونا بىق دئىتــه گۆتــن هنــدەك نــهىنىيىن خودانى خەونى زانىن دقىت ئەو وان نهىنىيان قەشىرت .

چار : یا سوننهت ئهوه خهون پشتی نقیْر اسپیدی بیته ته ته عبیر کرن ، ژ بهر وی خهدیسی یا (جهریری کوری حازمی) ژ پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ قهدگوهیزت دبیر ت : ((دهمی پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ نقیر اسپیدی دکر ل مه دز قری پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ نقیر اسپیدی دکر ل مه دز قری و پسیار دکر : کی ژ ههوه خهونه که دیتیه ..)) ، و زانا دبیر ن نه ده ده چیتره دا ژ بهر نیزیکیا دهمی وی خودان وی ژ بیسر نه کهت و چویی ژی کیم یان زیده نه کهت .

پیننم : چی نابت بو وی یی خدونی ته عبیر دکهت چو ئه حکامین شهرعی ژ خهونی بینته دهر و ل سهر وی یی خدون دیتی فهر بکهت ئهو وان ئه حکامان ب جه بینت ، چونکی ژبلی خهونیّن پیغهمبهران چو حوکم ب خهونیّن کهسی واجب نابن ، یه عنی ـ بۆ نـمـوونـه ـ : ئهگهر کهسه کی د خهونا خــۆ دا دیت تشته کی یی دکه ته خیّر ، چی نابت ئهم بیژینــی : لازمـه تـو وی تشتی بکه یه خیّر .. یان ئهگهر وی کهسهك دیت ـ ئهگهر خو ئهو کهس پیغهمبهر ژی بت ـ بیژتی : فلان تشت بو تـه حه لالـه ، وئه و ب خو ئه و تشت د شریعه تی دا یی حه رام بت ، چــی نـابت ئه و وی تشــتی بـو خـو حـه لال بکـه ت ، چونکـی ئـه و حوکمی نه و وی تشــدی بـو خـو حـه لال بکـه ت ، چونکـی ئـه و حوکمی پیغهمبـه ری ـ ســلاڤ لــی بـن ـ بـ هشــیاری دای ب پیـش وی حوکمی حوکمی د که قت یی د خه و نی د ا ئیکی ژی دیتی .

نـموونـهیـهکا دی : ئـهگهر تشتهك بیّته دزین ، و کهسـهك د خهونا خو دا ببینت (فلان) کهسی ئـهو دزی یـا کـری ، چـی نابــت حـوکمی دزیی د دهر حهقا وی کهسی دا بیّته ب کارئینان ژ لایی حاکمی قه ، ئهگهر چو دهلیلین مـاددی ل سـهر دزیـا وی نهبن ..

مه عنا : چو حو كمين شهرعي ب خهوني بنه جـ ه نابن .

چەند مەسەلەك ل دۆر تەعبىرا خەونىّ

وههر ل دور مهسه لا ته عبير كرنا خهوني هندهك مهسه لين جودا جو دا هەنە مە دقيت ل قيرى بەحس ژى بكەين ، ئەو ژى ئەقەنە : ئينڪ : خەونا شەڤنى ورۆژى د تەعبىرى دا وەكى ئىكە : د ناڤ خەلكى دا يا بەلاقە كو ئەو خەونا مرۆڤ بەرى سييدى (ل دەمىي پاشىڤىي) بىينت دورسـتـتـرە ژ وى خــەونىي يــا ل رۆژى يان ل دەسپيكا شەڤئ مرۆڤ دېينت ، وېناخەيىي ڤئ گۆتنى، ژ وێ حهديسي په يا ئهبوو سهعيد ژ پێغهمبهري ـ سلاڤ لـي بن ـ قهدگوهيزت وتيدا هاتيه : ﴿ أصدقُ الرؤيا بالأسحار _ راستــــرين خـهون ئهون يين ل بهري سپيندي دئينه ديتن ﴾ وزانا د سهنهدا ڤـين حەدىسىيّ دا ب خىلاف چووينە ، وگەلەك ژىّ ل وىّ باوەريّنە كــو ئەڭ حەدىسە يا دورست نىنە ، وئىمامى بوخارى د (صەحىحا) خـۆ دا (باب رؤيا الليل) و (باب رؤيا النهار) دانايـه ، وهـهر وه کے، وی ب قی چهندی قیایه بیژته مه: چـو جودایـی د ناقبـهرا خەونا شەڤى ورۆژى دا نىنە ، نە بەس ھندە بەلكى وى ل بن ناڤى (باب رؤیا النهار) گۆتنەكا زاناييّ ناڤدار (محمد بـن سـيرين) ى

قه گوهاستیه تیدا هاتیه : ((رؤیا النهار مشل رؤیا اللیل ـ خهونا رؤژی وه کی خهونا شه قی یه)) و خو نه گهر هات و حه دیسا بوری یا دورست ژی بت به لکی مه خسه دا (ابن سیرین) ی ب قی ناخفتنی نه و بت ده می دیتنا خهونی چو کاری د ته عبیرا خهونی دا ناکه ت ، یه عسنی : نه گهر مرو قه ك خهونه کی ب رو ژی یان ب شه قی بینت ته عبیرا و ان دی نیك بت .

دو: خەون ب تەعبىرى قە يا گرىدايە:

د حددیسه کی دا یا (ئهبوو رهزین) ژ پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ قهدگوهیزت ، هاتیه : ﴿ رؤیا المسلم جزءٌ من ستةٍ وأربعین جزءاً من النبوة وهي علی رجلِ طائرٍ ما لم یحدث بها فإذا حدّث بها وقعت ـ خهونا موسلمانی پشکه که ژ چل وشهش پشکین پیغهمبهرینیی ، وئهو ل سهر پی طهیریه هندی ئهو وی بو کهسی نهبیزت ، قینجا ئهگهر وی ئهو گوت ئهو دی ب جه ئیت ﴾ (۱) . ودهمی حهدیس دبیژت : (ل سهر پی طهیریه) ئهقه مهتهله که عهرب بو وی تشتی دئینن یی ل چو جهان خوجه نهبت ، یهعنی : خهونی چو ته نثیرا خو نینه وئه و ل سهر چو مهعنایان ب جه نائیت ئهگهر خودانی خهونی خهونا خو بو کهسی نهبیژت دا بو تهعیر بکهت ، چونکی ئهگهر خهون هاته

⁽١) ترمنى وئەبوو داوود وئبن ماجە ڤى ْحەدىسى ْڤەدگوھيۆن .

تهعيبر کرن هنگي ئهو ب جــه دئيّـت ، ژ بـهر ڤـي ٚچـهندي ئـهو كەسى بقيت خەونا وى بيتە تەعبىر كرن دقيت بۆ خۆ ل مرۆ قــەكى شارهزا بگهریینت دا بو وی تهعبیر بکهت ، وئــهو کهســی خــهونی ته عبير دكهت ژي دڤێت ل ڤێ چـهندێ يـێ هشـيار بـت وئهگـهر ته عبير ا خهوني يا باش نهبت بلا ئهو ته عبير نه كهت و دو عايا خيري بۆ بكــهت ، د حهديسـه كا (مورسـهل) (١) دا هاتيـه : جـاره كي ژنکهك هاته نك پينغهمبهرى ـ سلاڤ ليي بن ـ وگۆتي : من د خەونىي دا دىت ھەر وەكى ستوينا مالا من دشكەست ، وھنگے، ميْري وي چووبوو وهغهره كيّ ، ئينا پيغهمبهري ـ سلاڤ لـيّ بن ـ گۆتىٰ : خودىٰ زەلامىٰ تە بۆ تە بزڨرينتەڤە .. وپشتى ھنگى زەلامىٰ ويّ ب سلامهتي ڤهگهرياڤه ، مــهعنا : ژ ظـاهريّ حهديسـيّ ديــار دبوو کو دبت زهلامی وی بمرت چونکی ئـهوه سـتوینا مـالا وی ، بەلىم، يىغەمبەرى ـ سلاڤ لىمى بن ـ خەون بۆ تەعبىر نەكر بەلكى دوعایا خیری بو کو ، وئهگهر خهون بو تهعبیر کربا خودی دزانت دا تهعبير ب جه ئيت . ڤينجا پيتڤيه ئهوين ب تهعبيرا خهونان رِادبن ڤي تۆرەي بۆ خۆ ژ پيغەمبەرى ـ سلاڤ لــيّ بن ـ وەرگرن .

⁽۱) ئبن حهجهر ڤنی حهدیسی د (فتح الباري) دا ڤهدگوهیزت ، وئاشکهرایه کو حهدیسا (مورسهل) پشکه که ژ حهدیسا (ضهعیف) .

سمن: ته عبیری پهیوه ندی ب وی ژی قه ههیه یی خهونی دبینت هنده که که سهنه هزر دکه ن ته عبیر کرنا خهونی پهیوه ندی ب ره نگی خهونی ب تنی قه ههیه ، لهو دی بینی ئیك ژ وان دبیژت : ههچیی فلان تشتی د خهونی دا ببینت مه عنا وی نه قهیه .. بینی هزره کی بۆ وی که سی بکه ت یی خهونی دبینت ، یان به ری خو بده ته حالی وی وئه قه کاره کی خه له ته وه کی قی یه ئه و که سین (ئعتمادی) دده نه سهر کتیبین ته عبیرا خهونان ، وهزر دکه ن (ره نگی خهونی) ب تنی ته حدیدا مه عنا وی دکه ت ، ویا دورست ئه وه هنده که جاران دبت دو که س ئیک خهونی ببینن دورست ئه وه هنده که جاران دبت دو که س ئیک خهونی ببینن دورست ئه وه هنده که جاران دبت دو که س ئیک خهونی ببینن دورست ئه وه هنده که جاران دبت دو که س ئیک خهونی ببینن دورست نه وه هنده که خونا وان یا ژیک جودا بت ، و د قی دورباره یی دا سه رهاتیه که ژ زانایی ناقدار (محمد بن سیرین) ی

دبیّژن: جاره کی زه لامه کی گوته (ابن سـیـریــن) ی: مـن د خهونی دا ددیت ههر وه کی من بانگ ددا. ئبن سیرینی گوتی : تو دی چیه حهجی . وئیّکی دی جاره کی گوتی : من د خهونی دا ددیت ههر وه کی مـن بـانگ ددا . گوتی : تـو دی دزیـی کـهی ودهستی ته دی ئیّته برین !

ئینا هنده کان گۆتىن : ئەقە چىلە ؟ وى گۆت : مرۆڤىي ئىككى مرۆڤەكىن چاكە من ئەڭ ئايەتە بىۆ وى تىـەئويىل كــر : ﴿ وأذن في الناس بالحج ﴾ ويــي دووي مروقه كي خرابه من ئـــه ث ئايه تــه بــ ق تهئويل كر : ﴿ ثم أذن مؤذن أيتها العير إنكم لسارقون ﴾ .

مهعنا: مهسهله رهنگی خهونی ب تنی نینه بهلکی حالی وی کهسی ژی یه یی خهونی دبینت ، وئه شه مهسهله که گهلهك کهس خو لی هشیار ناکهن ، ژوان ین خهونان دبینن ، ویین خهونان ته عبیر ژی دکهن!

چار : دبت ب جههاتنا خەونىٰ گيرۇ ببت :

دبت هنده ک جاران مروّف خهونه کی ببینت خودی تیدا غهیه کی ل بهر وی ئاشکه را بکه ت ، وئه و خهون بو مروّفی بیده ته عبیر کرن وئه و ته عبیر یا دورست ژی بت ، به لی به به پشتی مرنا وی خهونی ب سالان گیرو ببت ، به لی دبت ئه و پشتی مرنا مروّفی ژ نوی ب جه بیت . پسیار ژ جه عفه دی کوری مروقی ژ نوی ب جه بیت . پسیار ژ جه عفه دی کوری کوری موحه مه دی هاتنه کرن : ئه ری خهون چه ند گیرو دبت ؟ وی گوت : پیغه مبه ری - سلاف لی بن - د خهونا خو دا ددیت هه وه کی صهیه کی به له که یی ژ خوینا وی دخوّت ، وئه و (شمر بن فی الجوشن) بوو ئه وی خوسه ین خودی ژی رازی بت کوشتی ، وئه و خودی رویی وی رهش بکه ت مروّفه کی گوری بوو ، و پشتی وئه و خودی دی برای به خهونه خهونه بی بینجی سالان ژ نوی ئه ف خهونه ب جه هات .

خەونا ژ درەو وجزاییّ دژوار ل ئاخرەتیّ

دبت هنده که سستین د گزتنا خهونی دا دکه ن ، یه عنی : ده می نه و خهونه کا خو بو خه لکی قه دگیرن ژ قه ستا هنده کی لی زیده دکه ن ، یان ژی هه ما خه و نه کا هه ر وان نه دیستی ژ دره و ژ نك خو چی دکه ن و دبیژن : فلان خهون مه دیسیه .. هه ر وه کی دره و کرنا د گزتنا خهونی دا ل نك وان دره و نینه ، و نه قه هزره کا گهله کا خهله ته چونکی حه دیسین دورست ل سه ر هندی هاتینه کو نه ف رهنگی دره وی ژ رهنگین دی یین دره وی خرابت ره ، ژ وان حه دیسان :

۱ ـ عەبدللاهى كورى عومەرى دېيژت: پىغەمبەرى ـ سلاڤ لىى بن ـ گۆت: ﴿ إِنَّ مِنْ أَفْرَى الْفِرَى أَنْ يُرِيَ عَيْنَيْهِ مَا لَـمْ تَـرَ ـ درەوا ژ ھەميى درەوتر ئەوە مـرۆڤ وى تشـتى نيشـا چـاڤين خـۆ بدەت يى وى نەدىتى ﴾ (١) يەعنى : ئەو بيژت من فلان خـەون يـا دىتى و ئەو ب خۆ وى ئەو نەدىتيه .

⁽١) بوخارى ڤى حەدىسى ڤەدگوھيزت .

۲ _ عەبدللاھى كورى عەبباسى دېيۋت : پيغەمبەرى _ ســـلاڤ لىيى بن ـ گۆت : ﴿ مَنْ تَحَلَّمَ بِحُلْم لَمْ يَسرَهُ كُلَّفَ أَنْ يَعْقِـدَ بَيْسَ شَعَيْرَتَيْنِ ، وَلَنْ يَفْعَلَ ، وَمَنِ اسْتَمَعَ إِلَى حَدَيْثِ قَوْم وَهُمْ لَهُ كارهونَ أَوْ يَفِرُونَ مِنْهُ صُبَّ فِي أَذْنِهِ الآنُكُ يَوْمَ القيامةِ ، وَمَنْ صَــوَّرَ صـورةً خەونەك دىتيە وئىدو ب خو وى ئەد نەدىتىـ دى فەرمان لىـى ئیته کرن ئهو دو دندکین جههی پینکقه گریدهت وئهو وی ناکهت وهەچيىن گوھىي خۆ بدەتە ئاخفتنا ھندەك كەسان وئەو ب خــۆ وان نەڤێت ئەو گوھداريا وان بكەت يان ئەو ژى درەڤن رۆژا قيامــەتى رصاصيّ حهلاندي ديّ كهنه گوهيّن وي ، وهــهچييّ تــهصويرهكي چي کهت دي ئيته عهز ابدان ، يان دي فهر مان لي ئيته کرن ئهو رحى بدەتى وئىدو نەشىت رحىي بدەتىي 🏶 (١) ئىمامى طەبەرى دبيُّژت : ئەڭ گەفا دژوار ل وى كەسىيٚ ژ درەو بيُّژت من خەونەك دیتیه ، ههر چهنده خرابیا در هوا هشیاریی یسره ژی ..

ژ بهر هندييه چونکی درهوا د خهونی دا درهوه که ل سهر ناقی خودی دئيته کرن کو تشتی وی نهديتی خودی نيشا وی دايه ، ودرهوا ل سهر ناقی خودی بت مهزنتره ژوی درهوا ل خهلکی دئيته کرن ..

⁽۱) بوخاری ڤهدگوهیێزت .

1	ءەن	خا	1:1	حده
ان	ءو د	2	انا	جيها

ودرهوا د خهونی دا درهوه که ل سهر نــاڤی خـودی ژ بــهر وی حددیسا دبیّژت : خهون پشکهکه ژ پیخهمبهرینیی ، وتشتی پشکهك ژ پیخهمبهرینیی بت ئهو ژ نك خودی قهیه .

خەون د قورئانا پيرۆز دا

ئه گهر ئهم ئايه تين قورئاني بخوينين دي بينين د پير ژ جهه کې دا قهورئان خهونين هنده ك پيغه مبه ران بۆ مه قه د گوهيزت ، چ پيغه مبه ران ب خۆ ئه و خهون ديت بن يان ژی هنده ك كهسان ئه و خون ديت بن وان بو وان ته عبير كربن .. تشتى هندى د گههينت كو خهوني گرنگيا خو ههيه ، ژبلى وان دهرسين ژ قان خهونان دئينه وهرگرتن ، ومه دقينت ل قيرى به حسى وان خهونان بكه ين يين د قورئانى د ها هاتين .

خەونا ئىبراھيمى :

د هندهك ئايمه تين سووره تا (الصافات) دا خودايمي مهزن به حسى دلياكي وئيخلاصا ئيبراهيمي دكهت ، وكاني چاوا وى صهبر ل سهر ئهمري خودي دكر ، ودبيژت :

﴿ وَقَـالَ إِنِّـي دَاهِـبٌ إِلَى رَبِّـي سَـيَهْدِينِ . رَبِّ هَـبْ لِـي مِـنْ الصَّالِحِينَ . وَبِّ هَـبْ لِـي مِـنْ الصَّالِحِينَ . فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلامٍ حَلِيمٍ . فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَـا بُنَـيَّ إِنِّي أَرَى فَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَـا إِنِّي أَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَـا

تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنْ الصَّابِرِينَ . فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَهُ لِلْجَبِينِ . وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ . قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَدَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّ هَذَا لَهُو الْبَلاءُ الْمُسِينُ . وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ . وَثَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الآخِرِينَ . سَلامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ . كَدَلِكَ نَجْزِي وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الآخِرِينَ . سَلامٌ عَلَى إِبْرَاهِيمَ . كَدَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴾ (الصافات : ٩٩- الْمُحْسِنِينَ . إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴾ (الصافات : ٩٩-

ئىەق ئايەتە بىەحىسىي پىغەمبەرى خىودى ئىبسراھىمى دكىەن دەمىي وى گۆتى : ئەز دى ژ وەلاتى خۆ مشسەخت بم وچمىە نىك خودايى خىق ل وەلاتىەكى ئىەز بشىيم پەرسىتنا وى لىسى بكىەم ، چونكى ئەو دى بەرى من دەتە خيرا دنيايى وئاخرەتى .

وده می وی دو عایه ك ژ خودایی خو كری و گوتی : خودایی من تسو زارو كه كی چاك بده من .. ئینا خودی دو عایسا وی ب جه ئینا ، و مزگینی ب دانا كوره كی ئارام كو ئیسماعیله دایی .

وده می ئیسماعیل مهزن بووی و ب بابی خو را گههشتی بابی وی گزتی : ئسهزی د خهونی دا دبینم کو ئهزی ته سهرژی دکسه م، فیجا تو چ دبینژی ؟ (وبو زانین خهونین پیغهمبهران وه حیه) ئیسماعیلی گوت : ئهی باب ! تو وی بکسه یا خودی فسهرمان پسی ل ته کری ، ئه گهر خودی حهز بکهت تو دی مین و ب ئهمری خودی رازی دبن .

ودهمی وان حو ب دهست فه رمانا خودی قه به به ردای ، وئیبراهیمی کوری خو ئیخستیه سه رئه نیی ، دا وی سه رژی بکه ت .. خودی دینی ت ال وی دهمی به رته نگ مه گازی ئیبراهیمی کر کو : ئهی ئیبراهیم ، ب راستی ته ئه و کریا فه رمان بی ل ته هاتیه کرن و ته خه ونا خو راست ده ریخست ، هندی ئه مین کانی چاوا مه جزایی ته سه را باوه ریا ته دا ته وهسا ئه م جزایی وان ژی ددهین یین وه کی ته قه نجی کری ، قیجا ئه م وان ژ ته نگافیین دنیایی و ناخره تی رزگار دکهین ، هندی فه رمانا به سه رژیکرنا کوری ته یه ئه و جه رباندنه کا ب زه حمه ت بو و یا کو راستیا باوه ریا ته ئاشکه راکری .

وخودی ئیسماعیل دا رزگارکرن ، وبهرانهکی مهزن پیــش وی قه دا .

وخودی دبیّژت : مه بهحسی ئیبراهیمی ب باشی د ناڤ مللهتیّن پشتی وی دا هاتین هیّلا .

وئهو دهرسا ژ سهرهاتیا قی خهونا ئیبراهیمی دئیته وهرگرتن ئهقدیه : هندی مروّقی خودان باوهره دهمی ئهمری خودی دگههتی دقیت وی ئهمری ب جه بینت ئهگهر خوّ ئهو ئهمر بوّ وی یی نهخوّش ژی بت ، وبوّ وی چی نابت ئهو سستی و دولدلیی د قیی چهندی دا بکهت .

خەونا يووسفى :

د قورئانا پیرۆز دا سهرهاتیا یووسف پیغهمبهری ب خهونه کا مهزن دهست پی دکهت ، ئهو خهونا بو وی بوویه ئه مو مزگینیا ههمی عهورین نهخوش ژ عهسمانی ژینا وی قهدره قاندن .. یووسفی د خهونی دا ددیت یازده ستیران د گهل رو ژ وههی فی خو بو وی دچهماند .

وچـونـکـی ئـهو هیشتا زارو کـهکی نه گههشتی بـوو ئـه ف خهونه ل بهر وی گهلـه ک یـا غـهریب بـوو ، ووی چـو سـهر ژی نهبرنه دهر ، لـهو وی بریار دا قی خهونا خو بو بابی خو یه عقووب پیغهمه ر قه گیرت ، دا ئه و وی بو شروقه بکهت .

گافا یووسفی خهونا خو بو بابی خو فه گیرای ، بابی وی زانی ئه ف خهونه یا ژ قهستا نینه ، ومهعنایه کا مهزن د پشت را ههیه ، ورو ژه که دی نیت یووسف د ناف خه لکی دا دی مهزن بت ، وئهوه یی کو د نافبه اهه همی برایین خو دا مهزنیا بنه مالا وئهوه یی کو د نافبه اهه همی برایین خو دا مهزنیا بنه مالا ئیسراهیمی دی وهرگرت ، بابی وی یه عقووبی ئه فه ژ ته عبیسرا خهونا وی زانی ، لهو بهری ئهو گرنگیا فی خهونی بو کوری خو ئاشکه را بکه ت وی گوتی : ئه ی کوری من ! فی خهونا خو تو بسویدیی ب ته نهبه ن ، و دو ژمناتیا ته نه که ن . پاشی گوتی : کانی چاوا خودی ئه ف

خهونه نیشا ته دا وهسا ئه و دی ته هلبژیرت وزانینا ته عبیرا خسهونین نیشا ته دهت ، وئهو دی قه نجیا خو ل سهر ته و ل سهر بنه مالا یه عقووبی ب پیغه مبهرینیی پیک ئینت ، کانی چاوا وی قه نجیا خو ل سهر ههردو بابین ته ئیبراهیمی وئیسحاقی ب پیغه مبهرینیی بهری نو که پیک ئینایه ، هندی خودایی ته یه یه پرزانایه ب وی یی ئه و هلبژیرت ژ به نیین خو ، ویی کاربنه جهه د ریشه برنا کاری به نیین خو دا .

مهعنا : مهسهله هلبژارتنا خودي يه ، ونه چو تشتين دي .

وپشتی سالین سهخت و دریش و ژبه کی ب شهق و شویق یووسفی ئهوی بوویه عهزیزی مصری ل سهر تهختی حو کمداریا خو پیشوازی ل ده بیابین خو و ههر یازده برایین خو ژی کر ، ووی بو قهدرگرتنا ده بیابین خو ئه و دانانه نك خو ل سهر تهختی حو کمداریی ، و ده بیاب و برایین وی بو سلاف و ریزگرتن د نه کو بو پهرستن د خو بو وی چهماند و چوونه سوجدی . (۱)

⁽۱) وئەڤ چەندە د شريعەتى وان دا يى دورست بوو ، بەلـــى د شريعەتى مە دا يى حەرامە ، دا رى ل شركى بېتەگرتن .

و ژ ڤىي چـــەنـــدى ژى ديــار دبت كو دبت تـــەعبيرا خـــەونى ب سالان گيرۆ ببت حەتا ب جــھ بيٽت .

خەونا ھەردو ھەۋالينن گرتيخانەيىن :

وههر ژ وان خهونان يين قورئاني بۆ مه ڤهگيراين خـــهونين وان ههر دو مر و قان بو و ن يين د گهل يو و سفى هاتينه گرتن ، ئينك ژ و ان مهيگيري ممهلکي بوو ، ويي دي نانپيڙي وي بوو ، ممهلکي ئمهو ب هندهك تشتان گونههبار كربوون ، وحوكم ب گرتنے ل سهر وان دابوو . ووهسا چێبوو يووسف وئهو ههردو جحێل د ژورهکيخ ڤه هاتنهگرتن ، سپيندهيهكيّ دهميّ ئـــهو ژ خــهو رابـــووين هـــهردو هەڤالين يووسفى ب نك قە چوون وگۆتىنى : هەر ئىك ژ مە خەونەك دىتيە ، وچونكى ئەم دېينين تو ژ مرۆڤين قەنجى ئىـەم حـەز دكــهين تو تهعبيرا خهونين مه بو مه بيري .. ياشي ئيـك ژوان ـ کو مهیگیری مهلکی بوو ـ گۆت : من د خهونی دا ددیت ئهزی ترى دگفيشم دا بكهمه مهى ، وين دى _ ين نانيي _ گوت : من ددیت ئەزى هندەك نانى ل سەر سەرى خى هل دگرم تەير دهاتن ژي دخوار.

یووسفی پینغهمبه ر بهری ته عبیسرا خهونین وان بی وان بیشرت ب ده لیشه زانی کو په یاما خو یا حه ق بگه هینته وان ما دهم وان هنده باوه ری ب وی هه یه ، یووسفی گوت : (خوارنه ك بو هه وه

ههردووان نائينت ببته رزقيّ ههوه د چ حالــهکيّ هــهبت دا ئهگــهر ئەز بەرى ھنگى تەعبىرا وى بۆ ھەوە نەبىۋم ، ئەو تەعبىرا ئــەز دى بۆ ھەوە بىندە ۋ وى يە يا خودايى من نىشا من داى ، ھندى ئەزم من باو دری ب وی ئینایه ، و من پهرستن بۆ وی ب تنی کریه و من خـوٚ ژ دینی وی ملله تی دایه یاش یی باوه ری ب خودی نه ئینای ، وئهو ب رابوونا پشتی مرنی وحسیبی دکافر ، ومن دویکهفتنا دینی بابين خو ئيبراهيمي وئيسحاقي ويهعقووبي كريه ويهرستنا خودي کریه ، نهبوویه بو مه کو ئهم تشته کی بو خودی د یهرستنی دا بكەينە ھەڤىشك ، ئەڭ تەوحىدا ھە ژ وى قەنجيا خودى يە يا وى د گەل مە و د گەل مرۆڤان كرى ، بەلىي پتىــريا مرۆڤــان شــوكرا خو دی ل سهر قهنجیا ته وحیدی و باو هریی ناکه ن . ئه ی هه در دو ههڤالين من ، ئــهري پهرسـتنا و ان خو داوهنديّـن چيٚکـري و جـو دا جو دا چێتره يان يهرستنا ئێـك خو دايـێ ب سـهر ڤههاتي ؟ هويـن ژبــلـی خودی پهرستنا هندهك ناڤان دکهن چــو رامــان د پشــت را نينن ، ههوه وبايين ههوه ژ نهزانين وسهرداچوون ئهو بـــــ خــ خـــ خــ خــ خـــ خــ خـــ خـــ خـــ خـــ خـــ خــ يين كرينه خودا ، خودى چو هينجهت ودهليل ل سـهر راسـتيا وان نه ئيناينه خواري ، حوكمي راست وحهق يي خودي ب تني یه ، چو ههڤیشك وي نینن ، وي فهرمان دایــه كـو ژ وي پێڤـهتر هوین خو نهئیخنه بن فهرمانا کهسی دی ، ویهرستنا وی ب تنبی

بكەن ، وئەقەيە دىنى راست يى چو خوارى تىدا نە ، بەلىي پىــريا مرۆڤان قى چەندى نزانن ، و ب سەر راستيا وى ھل نابن .

ئه ی هه دردو هه قالین گرتیخانه یی ، ئه قه ته عبیرا خهونین هه دوه یی د خهونی دا تسری دگفاشت ئه و دی ژ گرتیخانه یی د خهونی دا تسری دگفاشت ئه و دی ژ گرتیخانه یی ده رکه قت و بته مه یگیزی مه لکی ، ویسی دی ئه وی دیتی نان ل سه ر سه ری خو هل دگرت ئه و دی ئیسه هلاویستن و هیلان ، و ته یر دی ژ سه ری وی خون ، ئه و مه سه لا هوین پسیارا وی دکه ن پیکهات و ب دویماهی هات ».

ووەسا چێبوو وەكى يووسفى گۆتى ..

خەونا مەلكى :

خهونا دی یا یووسفی ته عبیر کری وه کی قورئان بو مسه قه دگیرت ، وبوویه ئه گهرا هندی یووسف پی ژ گرتیخانه یی ده رکه قت ، خهونا مه لکی مصری بوو ، روزه کی مه لکی د ناف زهلامین کوچکی دا گوت : شقیدی من خهونه کا عنتیکه یا دیتی . من د خهونا خسو دا حه فت چیلین قه له و ددیت ، حه فت چیلین لاغهر ولاواز ئه و دخوارن ، ومن حه فت گولیین گه نمی یین که سك ژی ددیت ، وحه فت گولیین گه نمی یین مه زن و ماقویلان ، ته عبیرا خهونا من بو من بیژن ، ئه گهر هوین به ته عبیرا خهونا ن به المی چونکی که س ژ وان به ته عبیرا خهونان دشاره زا بن .. به لی چونکی که س ژ وان

ب تهعبیسوا خهونان یی شاره زا نه بوو وان گوته مهلکی : ئه ف خهونا ته دیستی هنده ك خهونین تیکه لن چو ته عبیسر بو نینسن ، و ب راستی ئه م چو ژ ته عبیسرا خهونان ژی نزانیسن .

هنگی مهیگیزی مهلکی ـ ئهوی یووسفی بهری هنگی خهونا وی بو ته عبیر کری و راست دهرکه فتی ـ ل کوچکی یمی ئاماده بوو ، گافا به حسی خهونان و ته عبیرا وان هاتیه کرن ئیکسهر بیرا وی ل یووسفی هات ، مهیگیزی گوته مهلکی : حال و مهسهلین من و هه قالمی من یمی نانپیژ ئه قه نه .. ده می ئه م ل سجنی مه مرؤ قه کی چاك دیت وی خهونین مه بؤ مه ته عبیر کرن و گوتنا وی دورست دهرکه فت ، قیجا ئه گهر تو ده ستویریی بده یه من ئه و بچمه گرتیخانه یی ئه زدی ته عبیرا قی خهونا ته بو ته ژوی وهرگرم .

مهلکی ئهوی بۆ وی بوویه مهرهق تهعبیرا فی خهونا عنتیکه بسزانت دهستویری دا مهیگیری خو بچت پسیارا خهونا وی ژ وی مروفی گرتی بکهت وتهعبیری بو بینت ، مهیگیر چوو ، ودهمی گههشتیه نك یووسفی گوتی :

ر یووسف ئهی مرۆڤی گەلمك راستگۆ، تـو تهعبیــرا خــهونا وی بۆ مه بیژه یـی حهفت چیلینن قهلـــهو دیتیـــن حــهفت چیلینن لاغهر ولاواز ئهو دخوارن، وحــهفت گولیینن كهســك وحــهفتین

هشك ديتين ، دا ئه ز بز قرمه نك مهلكى وهه قالين وى وته عبيرى بۆ بيژم ، دا ئه و ته عبيرا وى خهونى بزانن يا من گۆتيه ته ، ودا ئه و بهايى ته ژى بزانن)

یووسفی گۆته پسیار کهری ته عبیرا خهونا مهلکی : ((ته عبیرا قی خهونی ئه وه حه فت سالین ل دویف ئین هوین چاندنه کا باش دی که ن دا به رهه م زیده ببت ، قیجا ئه وا هوین ژ وی به رهه می ددورین هوین وی ب گولیی قه بهینلن ، وهلگرن ، دا خراب نه بت ، ودا پتر خو بگرت ، کیمه ک تی نه بت ژ وی یا هوین دخون . پاشی پشتی قان سالین به رفره هیی حه فت سالین هشك دخون . پاشی پشتی قان سالین به رفره هیی حه فت سالین هشك و د ژوار دی ئین ، د وان سالان دا خه لك دی وی خوت یا هیه و به به ری هنگی هلگرتی ، کیمه ک تی نه بت ژ وی یا هوین بو توقی هل دگرن . پاشی پشتی قان سالین هشك ساله ک دی ئینت باران به ری منگی هلگرتی ، کیمه ک تی نه بت ژ وی یا هوین بو توقی هل دگرن . پاشی پشتی قان سالین هشك ساله ک دی ئینت باران تیندا دی به سه ر مرو قان دا بارت ، قیجا خودی ته نگافیی دی ژ سه ر وان راکه ت ، و نه و ژ به رفره هی فیقی تیدا دی گفیشن)) .

ئیْك : یووسفی نه گۆتی : تهعبیرا قیی خهونی ئهوه حهفت سالین بهرفرههیی دی ب سهر ههوه دا ئین ، پاشی حهفتین بهرتهنگیی .. ههر چهنده ئهقه تهعبیر بوو ، بهلكی ریّكا خو دهرباز كرنا ژ سالین تهنگاقیی ژی بو وان ئاشكهرا كر ، وگوتی :

ب قی رهنگی هوین دی شین مفای بۆ خۆ ژ دورینا گـهنمی بینـن ، وئهڨه ژی خیرخوازیا وی د گهل وان یین ئهو سجن کـری بـۆ مـه بهرچاڤ دکهت .

دو : د خهونا مهلکی دا نههاتیه کو پشتی ههر حهفت سالینن گرانیی سالهکا زیده خوش دی ئیت ، تشتی هندی دگههینت کو ئه فه ژ وهحیا خودی بوو بو یووسفی .

مهلك د قی چهندی گههشت ، و ژ شارهزاییا خو وی زانی مهلك د قی چهندی گههشت ، و ژ شارهزاییا خو وی زانی مه فق مروقه كهسه كی (عادی) نینه ، له و وی ئیكسه ر گوته بسه ده سكین خو : ئسه و زه لامی ته عبیرا خه و نا من دای ژ گرتیخانه یی ده ربیخن و بو من بینن ..

ژ خەونىن پىغەمبەرى سلاڤ لىّ بن

ل قیری مه دقیت هنده ال ژ وان خهونان قه گیرین یین پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ دیتین ، قیجا چ وی ئه ف خهونه ته عبیر کربسن ژی یان نه ، بو هندی دا بزانین کانی خهونین پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ ب چ رهنگ بوون ، وهه ژه ل ده سپیکی بیسرا خسو ل دو راستیان بینینه قه :

یا ئیککی : هندی خمهونین پیغهمبهرانه وه حیه که خودی بو دهنیرت ، وه کی ژ عهبدللاهی کوری عهبباسی دئیته قه گوهاستن دبیژت : ﴿ رؤیا الأنبیاء وحی ـ خهونین پیغهمبهران وه حینه ﴾ .

یا دووی : قه گیرینا پیغه مبه ری ـ سلاف لی بن ـ بو قان خهونین خو بو هنده ك صه حابیان هندی د گه هینت كو وی گرنگی ددا وان خه ونان یین وی ددیت ، چونكی ئه ف خهونه وه كی مه گوتی پشكه ك بوون ژوی وه حیی یا خودی بو هنارتی ژلایه كی قه ، و ژلایه كی دی قه گه له ك جاران ئه و مزگینی بوون بو وی وموسلمانان دهاتنه دان ، هه روه سا ژبه رهندی دا ئه م ژی د قی

چهندى دا ـ ئانكۆ قەگىزىنا خەونىن خۆش دا ـ چاڭ لوى بكەين .

خەونا ئىيكىن : مزگىنيا بەلاقبوونا ئىسلامى :

ئيمامي بوخاري ژ (ئەبو و ھو رەير ەي) قەدگوھيزت ، دبيزت : پيغهمبهري ـ سلاف ليي بن ـ گوت : ﴿ أعطيت مفاتيح الكلم ، ونصرت بالرعب ، وبينما أنا نائم البارحة إذ أتيت بمفاتيح خزائن الأرض حتى وضعت في يدي _ كليلين ئاخفتني بو من يين هاتينــه دان ، و ب ترسی ٔ ئەزی هاتیمه ب ســهر ئیخسـتن ^(۱) ، وشـڤیدی دەمى ئەزى نفستى من دديت كليلين خزينـەيين عـەردى دئينـان ودكرنه د دهستي من دا ﴾ ئه بوو هوره يره دبيسترت : ڤيجا ينغهمبهرئ خودي ـ سلاف لين بن ـ چوو وهوين ينن وان د ناڤبهرا خو دا ڤهدگوهيزن . مهخسهدا وي ئهوه : پيغهمبهر ـ سلاف ليي بن _ مر وئهڤ چهنده نهديت وهوين يين دبينن ، ووان خزينـهيان د ناڤبـهرا خـۆ دا لـێكڤـه دكـهن ، ژ ڤــيێ گۆتنــا ئــهبوو هورهیرهی ئاشکهرا دبت کو ته عبیرا دانا کلیلین خزینهین عهردی بۆ پىنىغەمبەرى ـ سلاف لىن بن ـ ئەوە عەرد دى كەفتە د دەستى ئو ممه تا وى دا ، و دينسي وى دى ل عه ردى هه ميم به لاف بت ،

 ⁽۱) یه عنی : ژ وان سالۆخەتین خودی داینه من ئاخفتنا من یا رەھوانه ،
 وترسا من یا چوویه د دلین دژمنین من دا .

وحوکمی ئیسلامی دی زال بت ، وئه گهر هندهك ژ ڤی مزگینیی ل دهمه کی ب جه هات بت ژی ، ب جههاتنا وی یا ب دورستی هیّشتا مایه و دی ههر ئیّت .

و ل بهر سیبهرا قی حهدیسی زاناین ته عبیری دبیرن : دیتنا کلیلان د خهونی دا مه عنا وی دانا سهرفهرازیی و مه نصبین بلنده ، وهه چییی د خهونی دا ببینت یی دهرگههه کی ب کلیلی قهد که ت مه عنا ب هاریکاریا که سه کی خودان هیز وشیان ئه و دی هی شیه کا خو ب جه ئینت .

خەونا دووىن : سەركەفتن بۆ ئىسلامى يە :

ئيمام موسلم ژ ئەنەسى كورى مالكى قەدگوھيزت ، دبيّرْت : پخەمبەرى _ سلاڤ لىى بن _ گۆت : ﴿ رأيت ذات ليلة فيما يرى النائم كأنا في دار عقبة بن رافع فأتينا برطب مىن رطب بىن طاب فأولت الرفعة لنا في الدنيا والعاقبة في الآخرة وأن ديننا قىد طاب _ شەڤەكى من دديت ھەر وەكى ئىم ييّن ل مىالا عوقبىمى كورى رافعى وھندەك رتاب ژ رتابين (ابن طاب) ى $^{(1)}$ بىق مىم دھاتنىڭ ئىنان ، قىجا من ب ھندى تەعبىر كو كو د دنيايى دا بلندى بىق ئىنان ، قىجا من ب ھندى تەعبىركى كو د دنيايى دا بلندى بىق

⁽١) رەنگەكى رتابانە بۆ زەلامەكى خەلكى مەدىنى ئەوى دگۆتنى ئىبن طاب دئينە پالدان .

مهیه ، و د ئاخرهتی دا دویماهیا باش یا مهیه ، و کو دینیی مه تحام وبنه جه بوویه .

وئە قى حەدىسە ھىدى دگەھىنت كو ئەگەر دۇمناتىا ئىسلامى بىتەكرن ۋى سەركەفتن ھەر دى بۆ ئىسلامى ودىنى مە ھەر دى بۆئىسلامى ودىنى مە ھەر دى يىك ئىت ، و ژلايەكى دى قە حەدىس ھىدى دگەھىنت كو دىتنا رتابان د خەونى دا ب تايبەتى ئەگەر ژرەنگى باش بىن ، نىشانا خىرى وباشىي وسەركەفتنى يە .

خەونا سىس : مەتەلا ئىسلامى :

ئبن جهرير ژ جابري كوري عهبدللاهي قهدگوهيزت ، دبيرت : رفر و كي پيغهمبهر ـ سلاف لي بن ـ هاته نك مه و گوت : و إني رفرت في المنام كأن جبريل عند رأسي وميكائيل عند رجلي ، يقول أحدهما لصاحبه : اضرب له مثلا ، فقال : اسمع سمعت أذنك ، واعقل عقل قلبك ، إنما مثلك ومثل أمتك كمثل ملك اتخذ داراً ، ثم بني فيها بيتاً ، ثم جعل فيها مأدبة ، ثم بعث رسولاً يدعو الناس إلى طعامه ، فمنهم من أجاب الرسول ، ومنهم من تركه ، فالله الملك ، والدار الإسلام ، والبيت الجنة ، وأنت يا محمد الرسول ، فمن أجابك دخل الإسلام ، ومن دخل الإسلام ، دخل الجنة ، ومن دخل الجنة ، ومن يي ل بهر سهري من وميكائيل يي ل نك پيين من ، ئيكي دگوته يي ل بهر سهري من وميكائيل يي ل نك پيين من ، ئيكي دگوته

هه قالی خو : مه ته له کی بو بینه ، ئینا وی گوت : گوهی خو بدی ته بدی ته گوه لی بست ، وتی بگه هه دلی ته تی بگه هت ، هندی مه ته لا ته ومه ته لا ئو محمه ته ته ته وه کی مه ته لا مه لکه کیه تا قاهیه کی ل سه و عه رده کی ئاقا بکه ت ، پاشی سفره کی لی ناقاهیه کی ل سه و عه ده کی ناقا بکه ت ، پاشی قاصده کی به نیزت دا خه لکی قه خوینه خوارنی ، فیجا هنده که د به رسفا قاصدی هاتن و هنده کان گوه نه دایی ، فیجا مه لک خودی یه ، وعه رد ئیسلامه ، و ئاقاهی به حه شته ، و تو ئه ی موحه مه د قاصدی ، هه چیی د به رسفا ته بیت دی ئیته د ئیسلامی دا ، و هه چیی هاته دئیسلامی دا دی چته به حه شتی ، و هه چیی د به رسفا به به حه شتی ، و هه چیی به جه شتی ، و هه چیی به به حه شتی ، و هه به به جه شتی ، و هه به به به به حه شتی دی ثری خوت که .

خەونا چارىن : حالىي ئوممەتى پىشتى وى :

ئيمامي طهبهراني ژ ئهنهسي کوري مالکي ڤهدگوهيزت، دينِژت: کابانيا پيغهمبهري (أم حبيبه) خودي ژي رازي بت دينِژت: پيغهمبهر - سلاف لي بن - دينِژت: ﴿ أريت ما تلقي أمتي بعدي وسفك بعضهم دماء بعض، فأحزنني وشق ذلك علي، وسبق كما سبق ذلك من الله عز وجل في الأمم قبلهم، وسالته أن يؤتيني شفاعتهم يوم القيامة ففعل - ئهو تشتى پشتى من دى بسهر ئو محمة من دا ئيت وريخنا هنده کان به سهر ئو محمة من دا ئيت وريخنا هنده کان به سهر ئو محمة من دا ئيت وريخنا هنده کان

نیشا من هاته دان (۱) فیخا وی چهندی ئه و ب خهم ئیخستم، وئه و ل به ر من گران بوو، وئه و چهنده د علمی خودی دا بوریه وه کی کو د ئوممه تین به ری دا بوری، ومن پسیار ژ خودی کر روژا قیامه تی مههده را من د وان دا قه بویل که ت وی ئه و چهنده کر که .

ژ قی حددیسی ئاشکه را دبت کو پیغه مبه ری ـ سلاف لـی بن ـ هنده ك مهسه لین غـهیبی یین پهیوه ندی ب ئو محمه تی قه هه ین د خهونی دا دیت بوون .

خهونا پیننجین : دیتنا شیری :

ئیمامی بوخاری ژ عهبدللاهی کوری عومهری فهدگوهیزت ، دبیژت : من گوه ل پیغهمبهری خودی ـ سلاف لی بن ـ گوت :

بینا أنا نائم أتیت بقدح لبن فشربت حتی إنی لأری الری یخرج فی أظفاری شم أعطیت فضلی عمر بین الخطاب ـ دهمه کی فی أظفاری شم أعطیت فضلی عمر بین الخطاب ـ دهمه کی ئهزی نقستی بووم من دیت پهرداغه کی شمیری بو مین هاته دان ومن هند ژی فه خوار حهتا تهراتی ژ بن نینو کین من دهر کهفتی ، وئهوا ژ بهر مین مای مین دا عومهری کوری خهططابی کوئتی : نهی پیغهمبهری خودی ته نهو ب چ ته عبیر کر ؟ گوت : گوتنی : نهی پیغهمبهری خودی ته نهو ب چ ته عبیر کر ؟ گوت :

⁽١) يەعنى : من د خەونى دا دىت .

و د شهرحا قیی حهدیسی دا زانایی ناقدار (ئبن حهجهر) ژ (دینهوهری) قهدگوهیزت دبیژت : ((مهخسه د ب قبی شیری شیری حیشتری یه ، و ته عبیرا وی تهوه ته و ماله کی حهال وزانین و کاربنه جهیه ، وشیری چیلی سالا به رفره هیسی و مالسی حهاله ، و شیری پهزی مال و که یفخوشی و ساخله میه ، و شیری ده هان گومانا د دینی دایه ..)) .

و ژ لایه کی دی ف ه ئه ف حهدیسه بهایی عومهری کوری خهططابی رادگههینت ، وعلمی وی یی زیده .

خەونا شەشىن : دىتنا كراسى :

ئیمامی بوخاری ژئهبوو سهعیدی خودری فهدگوهیزت ، دبینژت : من گوه ل پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ بوو دگوت : بینا أنا نائم رأیت الناس عرضوا علی ، وعلیهم قسص ، فمنها ما یبلغ الثدی ، ومنها ما یبلغ دون ذلك ، وعرض علی عصر بن الخطاب وعلیه قمیص یجتره ـ دهمه کی ئهزی نفستی بووم من دیست مروّف بو من دهاتنه پیشکیش کرن ، ههر ئیکی کراسه ك د بهر بوو ، کراسی هنده کان دگههته سنگی وان ، ویی هنده کان د یم کورت به ططابی بو من هاته یی کورت بوو ، وعومهری کوری خهططابی بو من هاته پیشکیش کرن ، سوو وی ل عهردی

دخــشــانــد ﴾ گــۆتـنــى : تــه ئهو ب چ تــه عبير كر ؟ گــۆت : ﴿ ب دينى ﴾ .

و ل بهر سیبهرا قی حهدیسی زانایین ته عبیری دبیر ن : قهمیس یان کراس د خهونی دا دینه ، چونکی کانی چاوا کراس عهوره تی خودانی د دنسیایی دا قهدشیرت وهسا دین ژی عهوره تی وی ل ئاخره تره تسی ژ نه خوشیی قهدشیرت و دپاریزت ، وئهوی د خهونی دا ببینت کراسه کی شوّر یی د بهر مه عنا وی نهوه دینی وی یی باشه ، و بهرو قاری ئهوه دینی وی یی باشه ، و بهرو قاری ئهوه دینی وی یی سسته .

و ژ لایه کی دی قه ئه ق حهدیسه ژی وه کی یا بهری خو بهایی عومهری بو مه بهر چاف د کهت .

خەونا دەفتىن : بلال ل بەحەشتى :

حاکم ژ (بورهیدهی) قهدگوهیزت، دبیژت: جاره کی دهمی بوویه سپیده پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ هنارته ب دویف باللی بوویه سپیده پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ هنارته ب دویف باللی به سبقتنی إلی الجنة ما دخلت الجنة قط إلا سمعت خشخشتك أمامی إنی دخلت البارحة الجنة فسمعت خشخشتك ؟ ـ ئه ی بالل ته ب چ به ری من را کریه بو به حه شتی (۱) ئه گهر من به حه شتی (۱) نه گهر من

⁽١) مەخسەد يى د خەونى دايە .

گوه ل خشخشا ته بت ل ویری ، دوهی ئهز چووم به حه شـــتی مــن گوه ل خشخشا ته بوو ﴾ .

بلالی گؤت : ئــهی پیخهمبهری خودی ! چـی گاڤـا ئـهز بـی دهسنڤیژی دهسنڤیژی دهسنڤیژی دشوّم ، وچی گاڤا ئـهز دهسنڤیژی دشوّم ئهز دو رکعهتین سوننهت دکـهم . پیخهمبهری ـ سلاڤ لـی بن ـ گوّتی : ﴿ ئهو رُ بهر هندی یه ﴾ .

ئە خەدىسە بھايى بلالى بۆ مە ئاشكەرا دكەت ، و ژ لايـەكى دى قــــ خيــرا كرنـا وى سـوننەتى ئــەوا دېيژنــى : (ســوننەتا دەسنقيرى) بۆ مە بەرچاف دكەت .

خەونا ھەشتىن : جيھادا د دەريايى دا :

بوخاری ژ ئەنەسى كورى مالكى قەدگوھيزت ، دبيرت : دەمىي پيغەمبەر ـ سلاف لى بن ـ دچوو (قوبائى) دچوو مالا دەمىي پيغەمبەر ـ سلاف لى بن ـ دچوو (قوبائى) دچوو مالا (أم حرام) () وئەو ژنكا (عباده بىن الصامت) ى بوو ، وجاره كى ئەو چوو مالا وان وپشتى دەمەكى نقستى ھشيار بوو دكره كەنى ، ئينا (أم حرام) ى گۆتى : ئەى پيغەمبەرى خودى ! تو ب چ دكەيە كەنى ؟ گۆت : ﴿ من ھندەك مرۆ ش ۋ ئوممەتا خۆ دىت بۆ جيهادا د ريكا خودى دال پشتا قى دەريايى سويار دبوون ، وەكى مەلكان بوون ل سەر تەختان ﴾ ئينا ژنكى

⁽١) ناڤيّ وي (الرميصاء) بوو خالـهتا ئهنهسي بوو .

گوتتی : دوعایان بو من بکه ئهز ژوان بم ، پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ دوعا بـو کرن کو ئهو ژوان بت ، پاشی پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ جاره کا دی سهری خو دانا ونقست ، گاشا رابووی دکره کهنی ، (أم حرام) ی دیسا پسیار ژی کر : ئهی پیغهمبهری خودی ! تو ب چ دکهیه کهنی ؟ گوت : هو هنده که مروف ژئو مهمتا خو من دیتن بو جیهادا د ریکا خودی دا قهستا باژیری قهیصهری دکر (۱) که ئینا ژنکی گوتی : دوعایان بو مسن بکه ئهز ژوان بم ، پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ گوتی : تو ژیین ئین که ئهز ژوان بم ، پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ گوتی : تو ژیین نیز کودی دودی ژی رازی بت ـ هیرش کریه گزیرتا قوبرس (أم حرام) وزهلامی وی عوباده د گهل لهشکهری موسلمانان بوون ، و د وی غهزایی دا (أم حرام) مربوو .

وئەف حەدىسە بهايى وان جيهادكەران ئاشكەرا دكەت يىن كو پشكدارى د قى غەزايى دا كرى ، وكو پىغەمبەر ـ سلاف لى بن ـ ژ كارى وان يى رازى بوو ، ھەر وەسا ئەو نىشانەكە ل سەر بهايى صەحابىي پىغەمبەرى موعاويى كورى ئەبوو سوفيانى ، وكو ئەو ژى ژ وان كەسان بوو يىن پىغەمبەر ـ سلاف لى بن ـ يى ژى رازى .

⁽١) مەخسەد بىي باژىرىي قەستەنتىنىيى يە ، ئەوى نوكە دېيژنىي ستەنبۆل .

ژ وان خەونيٽن پيٽغەمبەرى سلاڤ لێ بن تەعبىركرين

خەونا ئىنكىن : مىرگا كەسك :

ئیمام موسلم ژ قهیسی کوری عهبادی قهدگوهیزت ، دینیژت : ئهزد ناف هنده ک صهحابیان دا بووم ل مهدینی ، زهلامه که هات نیشانین تهقوایی ل سهر دیمی وی ددیار بوون ، هنده کان گزت : ئه قه زه لامه که ژ خهلکی به حه شتی ، ئینا وی دو رکاعه تین کورت کرن پاشی ده رکه فت ، ئه ز ب دوی فی که تم ، حه تا ئه و چوویه د مالا خو قه وئه زژی د گهل چووم ، که تم ، حه تا ئه و دو ئاخفتین ، و پشتی ئه زلی بسته بووی مین گزتی : حال و مهسه لین مه و ته ئه قه بوون ، وی گزت : «سبحان گزتی : حال و مهسه لین مه و ته ئه قه بوون ، وی گزت : «سبحان الله ! دقیت که س وی تشتی نه بیژت یی چو ژی نه زانت ، و ئه زدی بو ته بی ترم کانی بوچی وان وه گزتیه ، ل سه ده ده می پیغه مبه ری و سلاف لی بن من خه و نه کوت ، من ددیت هه روه کی خو بو پیغه مبه ری مسلاف لی بن من خه و نه کوت ، من ددیت هه روه کی

ئەزى د ناڤ ميرگەكا كەس وبەرفرەھ دا ، و د نىڤا وى ميرگى دا ستوينه كا ئاسني ههبوو ، بني وي ستويني ل عهردي بـوو وسـهري ويّ ل عـهسـمانـي ، ل سهريّ ويّ سـتوينيّ چمبلكـهك هـهبوو ، ئينا هنده كان گۆته من : ب سهر كهڤه ، من گۆت : ئهز نهشيهم ، ئينا خلمهتكارهك هات ئهو بلند كرم حهتا ئهز گههشتيمه سهري ستوینی ، ل ویری من چمبلك دیت ، گؤتنه من : بگره ، و گافا ئـەز هشيار بوويم من من خەونا خۆ بۆ پيغەمبەرى ـ ســــلاڤ لــــــيّ بن _ گؤت ، ئينا وي گؤت : ﴿ تلك الروضة الإسلام ، وذلك العمود عمود الإسلام ، وتلك العروة عروة الوثقي ، وأنت على الإسلام حتى تحوت ـ ئـهو مـيرگ ئيسـلامه ، وسـتوين سـتوينا ئيسلامي ّيه ، وئهو چمبلك چمبليّ موكمه ـ العروة الوثقي ـ وتو دى مينيه ل سهر ئيسلامي حهتا تو دمرى ﴾ قهيس دبيزت : وئــهو زەلام عەبدلىلاھى كورى سەلامى بوو 🕠 .

و (ئبن ماجه) خهونا عهبدللاهی کوری سهلامی ب رهنگه کی دی قهدگوهیزت ، دبیزت : عهبدللاهی گوت : من ددیست زهلامه هاته نك من وگزته من رابه دا بچین ، ئهز د گهل چووم ، وی ئهز د ریکه کا مهزن را برم ، ل لایی خو یی چهیی من ریکه ک دیت ، من قیا لی بچم ، وی زهلامی گوته من : تو نه ر خهلکی وی ریکی یی ، پاشی ریکه ک من ل لایی خو یی راستی راستی

دیت ، ئەز لىن چووم ، حەتا ئەز گەھشتىمە چيايــه كى حلــى يــى مرۆڤ لــى دتهحست ، ئىنا وى دەستى من گــرت وئــەز ب ســەر ئىخستىم ، من نەشيا خۆ بگرم بەلــى مــن ســتوينه كا ئاسـنى ديــت چمبله كى زيرى ب نيڤه كى ڤه بوو ، وى زەلامى دەستى من گرت چمبله كى زيرى ب نيڤه كى ڤه بوو ، وى زەلامى دەستى من گرت وئەز برم حەتا من ئەو چمبلك گرتى ، وى گۆته من : ته گرت ؟ مــن گـــق تـــى : بــهلــى ، ئينا وى پينهك ل ســتوينى دا ومــن خــۆ بــ چمبلكى ڤه گرت .

ئینا من خهونا خو بو پیغهمبهری ـ سلاف لـی بن ـ گوت ، وی گـوت : ﴿ خهونا ته دیتی خـیره ، ریکا مهزن روژا حهشری یه ، وئـهو ریکا تـه ل لایی خو یی چهیی دیتی ریکا خهلکی جههنـهمی یه ، وتو نه ژ وانی ، وئهو ریکا ته ل لایی خو یی راستی دیتی ریکا خهلکی بهحهشتی یه ، وچیایی تهحسـوك جهی شـهیدانه ، وئـهو چمبلکی ته گرتی ئیسلامه ، قیجا تو باش بگره حهتا تو دمـری پی پیجمبلکی ته گرتی ئیسلامه ، قیجا تو باش بگره حهتا تو دمـری پی پیجمبلکی ته گرتی ئیسلامه ، قیجا تو باش بگره حهتا تو دمـری پی پیجمبلکی ته گرتی ئیسلامه ، قیجا تو باش بگره حهتا تو دمـری پی پیجمبلکی ته گرتی ئیسلامه ، قیجا تو باش بگره حهتا تو دمـری پی پیجمبلکی ته گرتی ئیسلامه ، قیجا تو باش بگره حهتا تو دمـری پی پیجمبلکی ته گرتی ئیسلامه ، قیجا تو باش بگره حهتا تو دمـری پی پیجه نیج ، و پیجه ، و پیج

و ژ بهر قی حهدیسی زانایین ته عبیری دبیشون : دیتنا میرگا جوان مه عنا وی ئیسلامه وجهی خوش وبهرفرهه ، وگرتنا چمبلکی نیشانا دینداریا خودانیه ، وئه وی ببینت یی ب سهر ستوینه کی دکه قت دی دینداری وسه لته نه تکه فته دهستی ، و چیا جهی شه هیدانه .

خەونا دووىن : كانيا ئاڭ ژ بەر دچت :

بوخاری ژ (أم العلاء) ی قهدگوهیزت ، کو دهمی جیرانی وی (عثمان بن مظعون) مری وی خهونهك پیقه دیت ، دبیژت : مسن دیت وی کانیه کا ههبوو ئاف ژ بهر دچوو ، ئینا ئهز هاتمه نك پیغهمبهری ـ سلاف لـی بن ـ ومسن خهونا خو بسو قه گیرا ، وی گزت : ﴿ ئهو كاری ویه بو دئیته حسیبکرن ﴾ .

وئەڤ حەدىسە ھندى دگەھىنت كو كانيا ئاڤ ژ بەر دچـــت ، خيرا بەردەوامە ئەوا دبيْژنى : (صدقة جارية) .

خەونا سىس : كرنا نقيْژيْن شەقى :

بوخاری ژ عهبدللاهی کوری عومهری قهدگوهیزت ، دبیژت : هنده ک زه لامان ژ صهحابیین پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ ل سهر دهمی پیغهمبهری خهون ددیت و خهونین خو بو پیغهمبهری ـ سلاف لی دهمی پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ دگوتن و هه چیا خودی خهز کربا پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ دگوت ، وئهز هنگی یی جحیل بووم مالا من مزگهفت بوو بهری ئهز ژنی بینم ، قیجا من دگوته خو : ئهگهر خیره ک د سهری ته ههبا تو ژی وه کی قان دا خهونه کی بینی ، و شهقه کی دهمی ئهز چوویه سهر جهی خو دا بنقم من گوت : یا ره بیی ئهگهر تو بزانی خیره ک د سهری من دا هه یه تو خهونه کی نیشا چاقین من بده وئهز نقستم ، من دیت دو ملیا که ت هاتن وئه ز د گهل خو برم ،

ملیاکه ته کی دی ژهاته د گهل وان ، وی گؤت : نه ترسه ، ووان ئه زبرمه جههنه می ، من دیت ئه و وه کی بیری ها تبوو ئین ، و مین هنده ك مرؤف تیدا دیتن من نیاسین ، وان ملیا که تان ئیه زب لایی زاستی قه برم ، گاقا بوویه سپیده مین خهونا خو بو حه فصایی گؤت ، حه فصایی گؤت ، حه فصایی گؤت ، من خه ونا ته بو پیغه مبه ری یا سلاف لی بن یا وی گؤت : و عه بدللاه زه لامه کی چاکه نه گه ر گه له ك نهی شران ل شه قی بکه ت که له و عه بدللاهی پشتی هنگی گه له ك نهی شه شی د کرن .

خەونا چارىن : يى بەرى دچتە بەحەشتى :

ئبن ماجه ژ (طهله یی کوری عوبهیدوللاهی) فهدگوهیزت، دبیزت: دو زهلام هاتنه نك پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ وپیک فه موسلمان بوون، وئیك ژ وان بۆ خۆوهستاندنا د كرنا عیباده تی دا ژ یی دی چیتر بوو، ئه فی چیتر جاره کی چوو جیهادی وشهید بوو، ویی دی پشتی وی ب ساله کی مر.. پاشی طهله دبیزت: ئینا جاره کی من د خهونی دا دیت ههر وه کی ئهزیی ل بهر دهری به جهشتی، ومن دیت ئه و ههر دو زه لام ژی دهاتنه ویری، ئیك به حهشتی دهرد که فت و دهستویری ددا وی یسی پشتی هه فالسی خو مری کو بچته ژور، پاشی جاره کا دی دهرکه فت و دهستویری دا وی یی پشتی هه فالسی خو مری کو بچته ژور، پاشی جاره کا دی دهرکه فت و دهستویری

دەركەفت وگۆتە من : تو بزڤرە ھێشتا دەمىـــێ تــه نەھاتىــه . گاڤــا طه لحه هشیار بووی وی ئەف خەونا خۆ بۆ خەلكى گۆت ، ئىنا خەلك ژى عەجيبگرتى بىوون ، چاوا ئىەوى مىرى بىلەرى يىلى شههیدبووی چوو به حه شتی ؟ سو حبه تا وان گههشته ینغهمبه ری ـ سلاف ليي بن ـ ئينا وي گؤت : ﴿ من أي ذلك تعجبون ؟ ـ هـويـن ژ كيژكي دعهجيبگرتينه ؟ ﴾ گۆتـن : ئـهى پيغهمبـهرى خودی ! ئەقى زەلامى بۆ كرنا عيبادەتى خۆ پـــــر دوەستاند پاشــــى یی شههید بووی ، ویبی دی بهری وی بچته به حهشتی ؟! ئینا پیغهمبهری _ سلاف لیی بن _ گوت : ﴿ ألیس قد مکث هذا بعده سنة ؟ _ ئـهرى ما ئـه قـه ساله كي يشتى وى نهمابوو ؟ ﴾ گۆتـن : به لين ، پيغه مبه ري ـ سلاف لين بن ـ گوت : ﴿ فما بينهما أبعــد مما بين السماء والأرض _ ني نهوا د نافبهرا وان دا ههى دويرتره ژ وي يا د ناڤبهرا عهسماني وعهردي دا ههي 🕻 .

خەونا پيننجىن : ياريپيكرنا شەيتانى :

موسلم ژ جابری کوری عهبدللاهی قـهدگوهیزت ، دبیـژت : زهلامهك هاته نك پیغهمبهری ـ سلاف لـی بن ـ وگـوّتــی : ئـهی پیغهمبهری خودی من د خهونی دا دیت هــهر وه کـی ســهری مـن

ژیقه دبوو .. ئینا پیخهمبهری ـ سلاف لـــی بـن ـ پـی کـره کـهنی وگـوتـی : ﴿ إِذَا لَعْبِ الشيطان بأحدکم في منامــه فـلا يحـدث بــه الناس ـ ئـــهگــهر شـــهيـتـانی ياری بو خو ب ئینك ژ ههوه کـرن د خهونی دا بلا ئهو وی خهونی بو خهلکی نهبیژت ﴾ .

ژ قی حهدیسی دیار دبت کو ئه ف خهونین ب قی رهنگی بین کو سهری مرو قی ژین ف ببت و مرو ف ب دوی دا بچیت ، یان تسته کی ب ترس و کریت ببینت کو قه هر بو پی چی ببت ، ئه قه ژیاری پیکرنا شهیتانیه له و دقیت ئه و وی خهونی بو خو نه که ته ته صه و و ر سه ر هزرا خو ببه ت و بو که سی ژی نه بی شهر و ه کی وی نه دیتی .

وبهری نوکه ژی مه گۆت بوو یا سوننهت ئهوه ئهگهر مرۆڤــی خهونهکا نهخوش دیت وی خهونی بۆ کهسی نهبیرژت .

خەونا شەشىن : تەرازيا عەسمانى :

حاکم وترمــژی ژ (ئــهبو بــهکرهی) قــهدگوهیزن ، دبیــژت : جارهکی پیخهمبهری ــ سلاف لــی بــن ــ گــۆت : ﴿ کــی ژ هــهوه خهونهك دیتیه ؟ ﴾ زهلامه کی گۆت : من ! من ددیت ههر وهکــی تهرازیهك ژ عهسمانی دهاته خواری وتو ئهبوو به کر دهاتنه کیـشان ، ته ئهو هل دکیـشا ، وئهبوو به کر وعومــهر دهاتنــه کیـشان ئــهبوو به کری عومــهر دهاتنــه کیـشان ئــهبوو به کری عومــهر دهاتنــه کیـشان ئــهبوو

عومهری عوثمان هل دکیّشا ، پاشی تهرازی دهاته بلندکرن . گۆت : ئینا مه دیت سهروچاڤین پینغهمبهری ـ سلاڤ لیێ بن ـ تیّك چوون .

وزانایین تهفسیری دبیژن: تیکچوونا پیغهمبهری ـ سلاف لـــی بن ـ ژ بهر هندی بوویه چونکی وی تهعبیرا خهونی یا دورست دزانی ، ووی تی ئینا دهر کو ههر وه کی پشتی زهمانی عومهری حالی ئو ممهتی دی تیك چت ، ومهسه لا (تهفاضولی) نامینت.

وهنده کیّن دی دبیّژن : دبت نهخوّشیا پیّغهمبهری ـ سلاف لـیّ بن ـ ژ بهر هندیّ بت چونکی (تهفاضول) ب تنــیّ د ناڤبــهرا سیّ کهسان ژ ئو ممهتیّ دا هاته کرن .

خەونا ھەفتىن : پىغەمبەر وھەر سى كەسىن پشتى وى :

ئیمامی بوخاری ژ عهبدللاهی کوری عهبباسی قهدگوهیزت ، دبیژت : زهلامه هاته نك پیغهمبهری ـ سلاف لی بن ـ گوت : من شقیدی د خهونی دا ددیت عهوره کی روین وهنگفین ژی دباری ، ومن ددیت خهلکی دهستین خو ژی تری دکرن ، هنده کان گهله ه بو خو ژی دبر وهنده کان پیچه ه باشی من وهریسه ه ددیت ژ عهردی دگههشته عهانی ، ته خو ب وی وهریسی قهدگرت و تو پی بلند دبووی ، پاشی زهلامه کی دی خو پیقه دگرت و نهو ژی بلند دبوو ، پاشی زهلامه کی دی خو پیقه ه

دگرت و ئه و ژی بلند بو و ، پاشی زه لامه کی دی خو پیقه دگرت وئەو دقەتيا ، پاشى ئەو ژى دگەھشت ، ئىنا ئەبوو بەكرى گۆت : ئهي پيغهمبهري خو دي پيله ئه زخهونا وي بو تهعبير بكهم، پيغهمبهري ـ سلاڤ لــيّ بن ـ گوتيّ : ﴿ بَوْ تُهْعَبِيْرِ بَكُــه ﴾ ، وي گۆت : عەور ئىسلامە ، وړويــن وهنگڤـين قورئانــه ، شــرينى ژى دبارت ، وهندهك گەلـه كى بۆ خۆ ژى رادكەت وهنــدەك كێمــێ ، ووهريس ئهو حهقيه يا تو ل سهر ، تو خو پيڤه دگرى وتو يي بلند دبى ، پاشى زەلامەك پشتى تە خۆ پىقــە دگـرت وئــەو ژى بلنــد دبت ، ياشي ئيْكي دى خو ييڤه دگرت وئهو ژي بلند دبت ، ياشي زەلامەكى دى خۆپىڭە دگرت وئەو دقەتىيت ياشى ئەو ژى دگههتي ويي بلند دبت ، ڤينجا ئهي پيغهمبهري خودي پيده من کانی من دورست ته عبیر کریان خه اله ت ؟ بینغه مبه ری ـ سلاف لىيّ بن _ گۆتىيّ : ﴿ هندهك ته دورست گۆت ، هندهك ته خەلەت كر ﴾ ئەبوو بەكرى گۆتىن: ب خودى تو دى بىندى کانی من چ دورست گـوّت و چ خەلـەت ؟ پیٚغەمبەرى ـ ســـلاڤ لىي بن ـ گۆتى : ﴿ سويند نەخۇ ﴾ .

وهنده ك زانا دبيّر ن : دوير نينه مهخسه دا پيغه مبهرى ـ سلاف لىي بن ـ ب جهى خهله ت ئه و بت كو ئه بهو و به كر نه شيا وان هه رسى زه لامان ب ناف ده سنيشان بكه ت ييّن يشتى

پینغهمبهری ـ سلاف لـی بن ـ خـۆ ب وهریسـی قـه گرتـی ، ئـهو زهلامین دیروکی بو مه دهسنیشانکرین .

ژ لایه کی دی قه حهدیس هندی دگههینت کو ئهگهر کهسه کی مروّف دا سویندی دورسته بو وی ئهو سویندا وی بشکیّنت ئهگهر شکاندنی پسر مفا تیدا بت ، وهنگی ئهوی مروّقی دده ته سویندی کفاره تا سویندی ل سهر وی واجب نابت .

ئەو خەونىن صەحابيان تەعبىركرين

ووه کی پیغهمبهری _ سلاف لی بن _ گهلهك جاران خهونین خو ویین صهحابیان ژی خو ویین صهحابیان ژی و ل بهراهیا وان خهلیفین پیغهمبهری _ سلاف لی بسن _ خهونین و ل بهراهیا وان خهلیفین پیغهمبهری _ سلاف لی بسن _ خهونین و دو تهعبیر دکرن ، تشتی هندی دگههینت کو تهعبیر کرنا خهونی ، یان خوشاره زاکرنا د فقهی خهونی دا جهی بلند ل نه وان ههبوو .. و ل قیری مه دقیت هنده ك ژ وان خهونان فه گیرین ین صهحابیان ته عبیر کرین .

۱ ـ (ابن أبي شيبة) ژ (ئەبوو قولابىدى) قەدگوھێزت كو عائيشايى گوتىه بابىي خىۆ : سىي جاران من د خەونى دا دديت كو ھەيڤ دكەتە د كۆشا من دا ، ئەبوو بەكسرى گۆتىى : ئەگەر خەونا تە دورست دەركەفت سىي ژ باشتىرىن خەلكى عەردى د مالا تە قە دى ئىنە قەشارتن .

۲ - (عبد السرزاق) ژ (عطاء بن السائب) ی
 قهدگوهیزت ، کو قازیه ۵ ژ خهلکی شامی هاته نك ئیمامی عومهر

وگوتسی : مسن خهونه کا عهجینب یا دیتی ، عومه ای گوتسی : چ خهون ته دیتیه ؟ وی گوت : من ددیت روّژ وهه ایش لیک د که فستن وسستیر بووبوونه دو پشك ههر هنده ك د گهل ئیكی بوون ، عومه ری گوتی : و تو د گهل کی بووی ؟ وی گوت : ئه ز د گهل هدی بووم دژی روّژی . عومه ری گوتی : ﴿ وَجَعَلْنَا اللّیْلَ وَالنّهار آیتین فَمَحَوْنَا آیسة اللّیْل وَجَعَلْنَا آیة النّهار مُبْصِرةً ﴾ ههده نسه ره نسه ز ب خودی کهمه هندی تو یی ساخ بی تو کاره کی بو من ناکه ی ، وعومه ری ئه و ژ قازیاتیی ئین خست .

۳ ـ و (ابن أبي شيبة) قهدگوهـێـزت كو عومهر بـهرى بيّـه كوشــتـن ب چهند رۆژهكان خوتبا ئهينيي خواند و د خوتبا خو دا گوشــتـن ب چهند رۆژهكان ! مـن د خـهوني دا ديــت هــهر وهكـى ديكلهكي سۆر دو جاران نكلي خو ل من ددا ، وئــهز دبينــم ئـهو ئهجهلا منه يا نيزيك بووى .

3 - 0 ر و ان خهونین پهیهوه ندی ب عومهری قه ههین ئه و خهونه یا (ئه به و نوعهیم) ر عه بهدللاهی کوری عومهری قه د گوهیّرت ، دبیّرت : چو تشت ل بهر من ر هندی خوّشتر نه به نه و مهری ، ئینا نه بو و ئه و تشته کی ر حالی عومهری بزانم پشتی ئه و مهری ، ئینا من جاره کی د خهونی دا قه سره ك دیت ، من پسیار کر : ئه قه قه سرا کی یه ؟ گوتن : یا عومهری کوری خه ططابی یه ، پاشی من قه سرا کی یه ؟ گوتن : یا عومهری کوری خه ططابی یه ، پاشی من

دیت ئهو ژ قهسی دهردکهفت پاتهك ل سهر ملان بوو هـهر وه کـی نو که سهری خو یی شویشتی ، من گوتی : تـه چ کـر ؟ گـوّت : باشه ! نیزیك بوو تهختی مـن د بن مـن قـه بشـکینت بهلـی مـن خودایه کی گونه ه ژیبر دیت ، پاشی گـوّت : ئهقه چـهنـده مـن هـویـن هیلاین ؟ من گوتی : ئهقه دوازه ساله ، گوت : قی گاقی ژ نوی ئهزی ژ حیسابی خلاس بوویم .

7 - (عبد الرزاق) ژ ئەنەسى كورى مالكى قەدگوھىزت كو جارەكى ئەبوو مووسايى ئەشعەرى گۆت : من د خەونى دا ديت ھەر وەكى ئەزى سويارم وئەد ل رىكەكى دچووم حەتا ئەن گەھشتىمە چيايەكى پېغەمبەر - سلاڤ لىن بن - وئەبوو بەكسر لىسەر وى چياى بوون ، پېغەمبەرى ب دەستى خىز ئىشارەت

دكره عسومه رى .. ئينا من گۆت : (إنا لله وإنا إليه راجعون) ب خودى عومه ر ژى دى مرت ، ئهنه س دبيّرت : من گۆتى : ما تو بۆ عومه رى نانڤيّسى ؟ وى گۆت : چاوا بۆ بنڤيّسه بيّرمى تو دى مرى .

۷ - (ابن أبي شيبة) ژ ئەنەسى قــەدگوهێزت ، دبێـژت : مـن عەبدللاهێ كوڕێ عومەرى د خەونێ دا دديت قەسپ دخــوارن ، ئينا من كاغزەك بۆ نڤيسى وگۆتێ : من دديت تە قەسپ دخــوارن وئەو شرينيا باوەرێ يە ئەگەر خودێ حەز بكەت .

ژ تەعبىرىن خەونان يىن زانايان گۆتىن

ل قیری مه دقیت ته عبیرا هنده ک خهونان قه گیرین ین کو زانایین ته عبیری یین مهزن د کتیبین خو دا قه گیراین ، وهه ژیه بیژین : شهرت نینه ههر جاره کا مروقه کی خهونه ک ژ قان خهونان دیت دقیت سه دا سه د ئه ق ته عبیرا ژیگزتی ب جه بیت ، به لی ب نیشان وسه ربوران پتر یا به رعه قل ئه وه ئه ق ته عبیره ب جه ست.

ا ـ دیتنا خودی وملیاکهت وپیغهمبهر وصمحابی وچاکان :

ئهگهر کهسه کی ئیّك ژ قان د خهونی دا دیت ، خهونا وی دی ئیّك ژ دووان بت : ئهگهر وی ئهو ب رهنگه کی جوان وژیّهاتی دیت ئهقه نیشانا باشیا ویه یی خهونی دبینت ، وئهگهر وی ئهو ب رهنگه کی نه ژ ههژی دیت ئهو نیشانا خرابیا ویه یی خهونی دبینت .

وئـهگـهر وى ديت ئهو بهرانبهر خودايى خو يى راوهستاى ويى د گهل دئاخڤت ، ئهگهر ئهوى خهون ديتــى ژ مروٚڤيٚن چـاك بــت ئهڤه نيشانا رهحم ودلوٚڤانيى يه ، وئهگهر ئهو ژ مروٚڤيٚن خراب بت

دقیت یی هشیاری خو بت چونکی ئه قه خهونه (ئینزاره که) بو وی ، وئه گهر خودی میان ملیاکه ته که یان پیخه مبهره ک وی نیزیکی خو بکه ت وقه دری وی بگرت ، مه عنا وی ئه وه ئه و دی جهه ک ومه نصبه کی بلند دی که فته د ده ستان دا ، وبه رو قاژیا وی چه ندی ئه گهر وی دیت ئه و یی ژ نه وان دئی ته دویر ئیخست مه عنا مه زنی وی دی لی قولیت .

ودیتنا ملیاکهتان ب تایبهتی د خهونی دا ههر ئیکی ته عبیرا وی ل دویش کاری وی ملیاکهتیه یی ئهو دبینت ، بــــ فوونـه : دیتنا جبریلی نیشانا مزگینی وقاصدیه کا خوشه ، ودیتنا ئــزرائـــیـــــــــی ــ ملیاکهتی مرنی ــ نیشانا ژیکه فبوون ومرن ونه خوشیی یه ، ودیتنا ئسرافیلی نیشانا گههشتن و کومبوونی یه ، ودیتنا میکائیلی نیشانا گههشتن و کومبوونی یه ، ودیتنا میکائیلی نیشانا گهشبوون و شینکاتی و بهرفرههیی یه .. و هوسا .

ودیتنا پیخهمبهران ب تایبهتی د خهونی دا ههر ئیکی ته عبیرا وی ل دوی فی وی پیخهمبهری یه یی نه و دبینت ، و کانی نهوی پیخهمبهری چ هاتبوو سهری ، بؤ نموونه : نهوی د خهونی نادهمی ببینت یا ببینت نه و ب خو یی بوویه نادهم مه عنا وی نهوه دو ژمنی وی دی شیتی ودی وی و جهی وی ده ریخت ، وهه چییی نهیووب دیت مه عنا وی نهوه نه خوشی دی گههتی ، وهه چییی

يـووسـف ديـت مــهعنا وي ئــهوه دي ئيتــه جــهرباندن ودي سهركه قت .. وهوسا .

وهه چى يى پىغه مبه رى مه ـ سلاف لـى بن ـ ب صفه تى وى يى دورست ببينت ههر وه كى وى ئه و ب هشيارى ديتـى ، وهـه چيى ببينت جلكه كى پيغه مبه رى ـ سلاف لـى بن ـ دكه تـه بـه ر خو ، يان پيغه مبه رى وى نيزيكى خو دكه ت ، يان بيژ تـى : ئـه زى ژ تـه رازيمه ، ئه و بهايى وى د نـاف خـه لكى دا دى بلنـد بـت ، هـه روسا ئه و نيشانا باشيا ويه .

٦ ـ دیتنا عمسمانان وتشتین یمیوهندس ییقه همس :

هه چین ببینت یی به رب عه سمانی قه دفرت و بلند دبت مه عنا وی نه وه دی گه ه ته جهین بلند و مه نصبین مه زن دی که قنه ده ستان ، و نه گه رتشته کی خوش ل و یری ببینت یان بگه ه تی مه عنا وی نه وه فایده یه ك دی گه ه تی ، و نه گه رتشته ك نه خوش ل و یری دیت یان گه ه تی مه عنا وی نه وه نه خوشیه ك دی گه ه تی .

وئــهگـهر كــهسـهكـى نساخ ببينت يى دچته عهسمانى ودمينته ل ويرى ونازڤرتهڤه ئــهو نيشــانا هنــدى يــه كــو دبــت ئــهو د ڤــى نساخيـى دا بمرت .

ودیتنا رۆژی وهدیڤی نیشانا قەدر وبھایــه ، ئهگـهر ببینــت رۆژ یان ههیڤ یا ل سهر ملی ، یان رۆژ یا دئیته نك وی بیّی نهخوشــی ژی بگههتی مهعنا بهایی وی د ناف خهلکی دا دی مهزن بست ، ئهگهر یی بی ژن بست مهعنا ژنهکا جوان دی ئینست ، وئهگهر ژنکهکا ب حال ههبت مهعنا زارو کهکی جوان دی بت .. وئهگهر دیت روز وههیف وستیر خو بو وی دچهمینن مهعنا حومکداری دی کهفته دهستین وی و د ناف خهلکی دا دی مهزن بت .

وئهگهر وی رۆژ دیت ونهخوشیهك ژی گههتی مهعنا موصیبه تهك دی ب سهری ئیت ، وئهگهر روزژی عهرد ودار وبار سوّت ، مهعنا : به لایه کا گشتی دی ب سهر خملکی دا ئیت وه کی ئاتافه کی یان زولما مهزنه کی .

وئهگهر مرۆڤهك يسى نىهخۆش بىت يىان د ترسىهكى دا بژيىت وببينت رۆژ وهەيڤ پێكڤه ل جههكى يێن كۆم بووين هنگى تسرس ل سەر وى هەيه ، ھەر وەسا ئەو نيشانا لێككەفتنا مرۆڤێن نێژيكــه وەكى برا وبراى وكور وبابى ، يان ھەويان .

وئهگهر دیت روّژ وشه فینن لینك دكه فن مه عنا شه ره كی مهزن دی چی بت ، وروّژ باشیه وهه یف خرابی ، وئه وی د گهل روّژی بت ئه و یی د گهل باشیی ویی د گهل هه یفی بت ئه و یی د گهل خرابیی .

٣ ـ ديتنا وان رويدانين ل عەسمانى چى دبن :

دیتنا توپ وبرویسیین ب توس ، وبارانین بوش ، وبه فر وته و رویه و رویسین ب زیان ، نیشانا هاتنا نه خوشی و موصیبه تانه ، و ته گه ر به فر و باران د عه ده تی بت و ب مفا بن ، و بکه قنه جهه کی پیتقی ئه و نیشانا باشیی و خیری و به ره که تی یه ، و هه چیی ببینت ئه و یی ل سه ر عه و ره کی فرت ئه گه ر په رپیشه هه بن ، یان ل سه ر جهه کی موکم بت مه عنا ئه و دی چته سه فه ره کا ب مفا و فایده ، به لی نه گه ر ئه و یی بی په ر بت یان ل سه ر چو جهین موکم نه بو و ترس ئه وه ئه و بچته سه فه ره کی و زیان تیدا بگه هتی .

وهه چین ببینت تشته کی باش _ وه کی گؤشتی ته یوان یان خوارنا خوش _ ژ عه سمانی قه ب سهر دا دئیت ، ئه و نیشانا هندی یه کو رزقه کی به رفره ه دی گه هتی ، وئه گه ر ئه و تشتی ب سه ردا دئیت یی نه خوش بت مه عنا به لایه ك دی ئیته سه ری .

وهاتنا رۆژى وئەلىندى نىشانا بەرفرەھىيى يە وھاتنا شەڤىي وتارىيى نىشانا تەنگاڤى ونەخۆشىيى يە .

٤ ـ دیتنا عەردى وتشتین پەپوەندى پیقە ھەس :

 وموصيبه ته ك دى گه هتى ، يان ژى خوساره تيه ك دى ب سهرى ئىت .

وهه چیسی ببینت یی ل عهرده کی خسوش و ب دار وبسار وشینکاتی ، وئاف ورویبار مهعنا خیر وخوشی دی گسههنی و بهرفره هی دی ب سهر دا ئیت .

وئهگهر دیت هندهك مهعدهنین عهردی یین ب بها وه كسی زیس و دیش و دیش دگههنی مهعنا وی خیرهك دی گههتی ، ئهگهر یسی بی ژن بت دی ژنی ئینت ، وئهگهر ژنکسه كا ب حال ههبت دی عمیاله كی باش ههبت ، وئهگهر یی زانا بت زانینا وی دی بهرفرهه بت . وهوّسا .

وهه چیی ببینت ئه و یی داخوازا مه عده نه کی دکه ت و ل شوینی تشته کی بی بیها یان یی ب زیان یی دگه هتی مه عنا ئه و دی تشته کی بی خو خوازت به لی ئه و ب ده ستقه نائیت و ل شوینی تشته کی بی خیر دی گه هتی ، ئه گه ر ژنی بینت ژنکا وی دی ده رکه قت یا خراب ، و ئه گه ر ژنکا وی یا ب حه مله بست زار و که کی بی خیر دی ئینت ، و ئه گه ر تجاره ته کی بی خیر دی ئینت ، و ئه گه ر تجاره ته کی بی خیر دی ئینت ، و ئه گه دی یا ب حه مله دی خوساره ت بت ، و ئه گه ر زانینه کی ب ده ست خو بی خدت دی یا خوله تا به دی بیا

وئه گهر دار وباری ببینت ته عبیر ل دویث رهنگی وی دار وباریه یی نهو دبینت ، ئه گهر داره کا ب خهمل و خودان بهرهه م بت نهو نیشانا رزقه کی باش وقه نجیی یه ، وئه گهر یا ب ستری وبی مفا بت نهو نیشانا زیانی و خرابی یه ، وهه چیی ببینت یی داره کی دچینت مه عنا نهو دی کاره کی وهسا که ت خه لك مفای ژی ببینت ، وئه گهر داره کا ب زیان بچینت مه عنا دی کاره کی وهسا که حداد کی دره کی وهسا که حداد کی کاره کی وهسا که حداد کی تاره کی دوسا که حداد کی تاره کی تاره کی دوسا که حداد کی تاره کی تاره کی دوسا که حداد کی تاره که تا که حداد کی تاره کی تاره کی تاره کی تاره کی تاره کی دوسا که حداد کی تاره کی ت

وهه چین ببینت یی داره کا ب به رهه دبرت مه عنا ئه و دی کاره کی کهت زیان پی بگه هته مرؤ قان ، وئه گهر داره کا خراب بیرت ئه و دی کاره کی خه لکی پی نه خوش بت راکه ت .

و ب سهر کهفتنا چیای د رِپکینن خوش رِا نیشانا گههشتنا ئارمانجی یه ب رهنگه کی ب ساناهی ، وئه گهر نساخه کی دیت یی ب سهر چیایه کی دکه قت و ل ویری رحه ت دبت ، دویر نینه بحرت!

وئـهگـهر دیت چیا لینك دكه قن یان ژ جـه دچـن ، مـهعنا وی لینكکه فتنا مهزنانه ، یان مرنا ئینك ژ وانه ، وئهگهر دیــت چیایـهك یی ل هنداف سهری مهعنا به لایه ك دی ب سهر دا ئیت .

ودیتنا چیایین پــیــروٚز وهکی عهرهفیٚ یان طووری نیشانا زانینــیّ یه ، یهعنی ههچییّ ببینت چیـــاییّ عــهرهفیّ یــیّ هاتیــه بـــاژیٚپیّ وی مه عنا زانایه کی مهزن دی ئیته باژیری وی ، وهه چیی ببینت یی دچته سهر چیایه کی پیروز مه عنا دی گه هته زانینه کا ب مفا ، وهه چییی خو ببینت یی بوویه چیایه ک ئهو دی بته زانایه کی مهزن و ب ناف و ده نگ .

ودیتنا ئاقا شرین وپاقژ وزهلال نیشانا باشیی وخیری یه ، ههچیی ببینت یی ئاقه کا ب قی رهنگی قهخوت مهعنا باوهریا وی دی زیده بت وخیره کا باش دی گههتی ، وقهخوارنا ئاقا شیّلی وسویر وپیس بهروقاژی وی چهندی یه مهعنا نیشانا نهخوشی وخرابیی یه .

٥ ـ ديتنا حهيوانهتان :

حەيوانەت ب رەنگەكى گشتى دىنە چار پشك :

پشکا ئیکی : دیتنا وان یا باشه وئەڤە ئەو حەیوانەتن یین مفا بۆ مۆرڤ تیدا ھەی ، وەکمی دەوار وپەزى .

پشکا دووی : دیتنا وان یا باش نینه وئەڤە ئەو حەیوانـــەتن یێــن زیانا مرۆڤی تێدا ھەی ، وەکی دەھبە ومار ودویپشکان .

پشکا سیمی : دیت اوان دبت باشی بت و دبت خرابی بت ل دویڤ رهنگی خهونی دمینت ل وئه فه ئه و حهیوانه تن یین مفا ژی تیدا هه ی وهنده ك جاران زیان ، وه کی حهیوانه تین نیچیری .

پشکا چاری : دیتنا وان هیچ نینه نه باشه ونهخرابه ، وئهڤه ئهو حهیوانهتن یین نه مفا تیّدا ههی نه زیان ، وهکی : میّری ومیّشان .

٦ ـ دیتنا خوارنی وقه کوشتیان :

ئەو كەسى بىينت يى گۆشتى حەيوانەكى دخۆت وئەو دزانىت كو ئىدۇ كەسى بىينت يى گۆشتى حەلال مەعنا مالى وى يى حەلال ب تايبەتى ئەگەر ئەو گۆشت يى پاقژ وكەلاندى بىت ، وئەگەر برانت ئەو حەيوان يى حەرامە ، يان ژى ئەو گۆشت يى شين بىت مەعنا مالى وى يى حەلال نىنە .

وخوارن ب خو دو رهنگه : خوارنا شرین وخوش وئه قه نیشانا باشیی یه بو نساخی تی نهبت ، دبت بو وی ببته نیشانا دریژبوونا ئیشا وی . وخوارنا ته عل و ترش وئه قه نیشانا خرابیسی یه ، و هسانه بت ئه و یی باش بت .

۷ ـ دیتنا جلکان :

ههچیی ببینت یی جلکه کی نه ژ ههژی دکهته به ر خو مه عنا ناف و ده نگین وی ب تشته کی نه بابهتی وی بت دی به لاف بت ، و دیتنا ل به ر خو کرنا کراسی بو زه لامی ژن نه ئینای یان ژنا شوی نه کری رزقه ، و ل به ر خو کرنا جلکی نه ل ده می وی وه کی جلکی زقستانی ل ها قینی یان نه ل جهی وی بت وه کی کو ده رسو کی بکه ته پی خو ئه قه نیشانا نساخی و خرابیی یه .

۸ ـ چەند بابەتىن ژیک جودا :

ل ڤێرێ هــنــدهك خهونێن جودا جودا د گــهل تــهعبيرێن وان ب كورتي دێ بهرچاڤ كهين :

تەعبىرا وى	خهون
باوهری وزانین وفطرهته ودینداریه .	شيري ڤەخوارنى
دینه ، وئهگهر یی شۆړ بت مهعنا پشتی	كواس
وی ژی شوینوارین وی دی مینن .	
ئيسلامه .	میْرگا کهسك
رزقــه ، ودبــت ئــهو نيشـــانا فتنــــيّ	ژن
وجەرباندنىٰ ژى بت .	
مەنصب وسەرفەرازيە .	كليل
مو کمیا د دینی دایه .	قەيد
نيشانا چيبوونا تشتهكي خسراب	زنجیرا د ستویی دا
و نەخۆ شە .	
كارى چاك وبەردەوامە .	كانيا ئساڤ ژ بسهر
	دچت
بوونا عدیالییه ، هــهر وهســا گههشــتنا	كێشانا ئاڨێ ژ بيرێ
مەنصبىــــە ل دويــــــــــــــــــــــــــــــــــــ	

هلدكيّشت .	
هيز وشيانه ، وئهگەر ئەو ل سەر زكـــى	خۆدرىۋكرنا ل ســـەر
یی دریسر کری بت ئهو نزانست کانی	پشتی
چ ل پشت وی ههیه .	
بۆ مرۆڤىٰ چاك دىنداريە ، وبۆ مرۆڤىٰ نە	قەسىر
يى دىنىدار گرتىن وتىدنگاڤىيىد ،	
ودبت چوونا د قەسرى ڤــه ئينانــا ژنــى	
بت .	
نیشانا گههشتنا مهزنی ومهنصبانه ،	شویشتنا دهسنڤیٚژی
وپینے ئینانا کاریہ ، ئےگےہر وی	
د خەونى دا دىت ئەو دەسنىڭىنىشىن	
ب رہنگہ کی تمام یہی دشوّت مہعنا	
مراده کا وی دی حاسل بت .	
نيشانا چوونا حـهجيّ يـه وحاسـلبوونا	طەوافا ل دۆر كەعبىي
مرادي يه .	
تەناھىيە .	تر س
ترسه .	تەناھى
نیشانا باشی وخیری یه .	چوونا ب لايسي
	رِاستىٰ ڤە

ژن وماله .	پەرداغ
بۆ مرۆڤىٰ خراب نىشانا خرابيىٰ يە .	فړين
بهلا وموصيبهته .	ڤەكوشتنا چێلىێ
شەر وسەركەفتنە .	هژاندنا شیری
ئەوى بىينت سەرى وى يى ژىڭــە دبـت	برینا سهری
ئەقە شەيتانە ياريان پى دكەت ، ودڤێت	
ئەو پويتە پىي نەكەت .	
كار وئەنجامىّ كاريە .	جۆت وكێل وچاندن
فتنهیه .	ئاگر
رەحم وزانىنە .	باران
دەركەڧتنا خوينىٰ چوونا مالىيە .	خوين
کیّماسیا د دینی دایه .	كەفتنا دەسنڤێژێ
هيّز وسهركهفتنه .	ئاسن
بەلاڤبوونا ناڤ ودەنگانە ب باشى .	بيّهنا خوّش
بهلاڤبوونا ناڤ ودەنگانە ب خرابى .	بيّهنا نهخوّش
دژمنه ، يان هەڤالىي خرابە .	مار
مرۆڤىي زۆردارە .	گورك
مرۆڤىێ فێلبازە .	رو یڤی
دژمنی لاوازه .	سه

مشك	ژنکا بیّ خیّر وخرابه .
كدفتن	ژ بلندی بۆ نزمی خرابه ، و ژ نزمی بـۆ
	بلندى باشيه .
سۆتن	نیشانا خرابییّ یه .
گويز	ماله ، ئەگەر نەئىتـە شـكاندن وئەگـەر
	بيّته شكاندن خرابه .
دەركــــــــــــــــــــــــــــــــــــ	نیشانا دەركـــەفتنا ژ تـــەنگاڤيي يــــه ،
دەرگەھين تەنگ بىۆ	ونيشانا تۆبىي يە .
جهه کی بهرفرهه	
مرن	مرنا مرۆڤەكى د خەونىّ دا دېت نيشانا
	تربه کرنا وی بت .
خولی	کاری خرابه .
دارقەسپ	باشیه .
رِيْڤـەچوونا ل ســــەر	چوونا ل سەر رێکا دورستە .
رینکه کا راست	
دياربوونا عهورهتى	نیشانا کرنا گونههـهکا وهسـایه شـهرما
	خودانی پیّ بچت .
خندقینا د ئاڤێ دا	فتنه وبهلايه .
ملياكهت	ئەگەر ب رەنگەكى جىوان بىن نىشانا

خیری یه ، وئهگهر ب رهنگهکی کریت	
بن نیشانا خوابییی یه .	
هەچىيى ببينت ھەڤالىسى وى يىه نىاڤ	پـــــــــــــــــــــــــــــــــــــ
ودەنگىن وى ب باشى دى بەلاڤ بن ،	_ سلاڤ لـيّ بن _
وههچییی ببینت تشته کی وی دکهته	
بەر خىز دى بتىه مرۆڤسەكى چساك،	
وهـهچىيى ببينـت ئـهو يـي پشـتا خــۆ	
ددەتىي نەخۇشىيەك دى گەھتىي .	
بلندىيا قەدر وقيمەتىيە، وئەگسەر	رۆژ وھەي <i>ڤ</i>
هـهرد پيكڤـه ل جهـهكى ديـتن نيشـانا	
خرابييي يه .	
نیشانا هاتنا خیری یه یان زقرینا	هــهلاتنا هــهيڤا ئيـــك
مرۆڤەكىٰ نە حازر .	شەقى
وەرگىرتنا مالىيە ژ مەزنەكى .	ڤەخوارنا ئاڤا شرين ژ
	دەريايى
نیشانا خرابی وبهلابی ّیه .	ئاڤا شيّلى
ئهگهر يا جوان بــت نيشـانا خـيْري يــه	گەمى
وئهگهر ل بسن وی بشکینت مروّڤه کی	
وی دی مرت .	

جيهانا خهونان

ژنکهکا ب مفا ویا عهیال بۆشه .	مريشك
زەلامىي دەنىگ خۆشىھ ، وھىلەچىيىن	دیکل
ببینت دیکلیه وی یعی هدی دی	
كورەك بت .	
دزیکهر ومرۆڤین خرابکارن .	دو يپشك

ئەقە ب كورتى تەعبىرا ھىدەك ژ وان خەنان بىوو يىن زانايىن تەعبىرى د كتىبىن خۆ دا گۆتىن بۆ مفا ژى وەرگرتىن مەل قىرى ئىشارەت بى دا .. ول دويماھىي ھىقىما مە ژ خودايىي مەزن ئەوە بەرى مە بدەتە رىكا راست ودورسىت ، وسەركەفتنى ب رزقى مە بكەت .

بۆ وان كەسي*ن* ب خەونان دژين !

ل وى دەمى هزر دئيته كون كو جڤاك يا بهر ب ژينه كا ماددى قه دچت ، وئيدي باو دري يا خهلكي ب و ان تشتين ئه و ب چاڤ نهبينن _ يين فهيلهسووف دبيَّة نبيّ جيهانا ميتافيزيقي _ يا لاواز دبت ، وکیم باو ہری ئیکا ہند یا ژ خو دانان چے کے دکہت کو ئے ہو نينزيكه ئاشكهرا ئهمري خودي وينغهمبهري ـ سلاف ليي بسن ـ ل عــهردی بــدهن ، ئــهم دبـینـن د قان جفاکان دا دهسته که کا مرۆڤان ب رەنگەكى بەرفرەھ يا بەلاڤ دېت خۆشىيا خۆ د باەرى ئينانا ب خورافي دا دبينن ، و ژينا خو گريدايي هندهك درهوين مەزن دكەن يين ئەو ھزر دكەن ئەقە يشككەكە ژ دينى !! ما نـە تشته کی غهریبه مروّف دینی روهن وزهلال بهیّلت ، کیتاب وسـونـنـهتـيّ ژ رێـكا خـــۆ لادەت ، وپشــتى هنگــى دويكــهفتنا هندهك (موشهعو ذان) بكـهت ، يـان يێگـيرىيێ ب هنـدهك بـير وباوهرين زهمان ب سهر دا هـاتي ورزانديـن بكـهت ، ب هيٚجـهتا هندي کو ئەقە ژ ديني يە ؟

وئه گهر ههوه بقیّت روییه کی ژ رویین فی واقعی شهرمزار بو مهوه دهسنیشان بکهم ، دی بیّژم : گهریانا گهله $^{\circ}$ $^{\circ$

ئهگهر ئینے ژ مه ئهوین هنده کے جاران پسیارین دینی ژی دئینه کرن ئحصائه کی بکهت کانی روّژی چههند پسیار ژی دئینه کرن ، پاشی وان پسیاران تهصنیف بکهت دی بینت بارا پتر ژ وان (پسیارین دینی!) ل دوّر خهونانه ، ههر وه کی مه دینی خوّ ههمی یی زانی ، وئهم یین تیدا شاره زا بووین ، ومه چو نهمایه ژبلی هندی ئهم ل دوّر ته عبیرین خهونین خو بگهریین ، وگهله ک جاران یا هاتی یه گوتن : ئهگهر ژنکین مه هند پسیارا دینی خو ژ زانایان کربا هندی پسیارا ته عبیرا خهونین خوّ دکهن ههمی دابنه زانایین دینی!

و ژ تبیعه تی مسر و قسی سه گهله که جاران دهمی نه و ههست ب دژواری یا واقعی خو دکه ت ، و ل بن گرانی یا شکه ستنی دنالت ، وبی هی فیبوون ل سه ر هزرا وی زال دبت ، به ر ب جیهانا خهونان فه دره فت وسیّلوانا خو د فی چهندی دا دبینت ، وئه ف

ره قینه ب خو ره نگه کی دی یه ژ ره نگین شکه ستنا نه فسی ، و نیشانه کا دی یه ل سهر هندی کو ئهم خودان هزره کا ساده ینه ، هزره کا زوی بکه فته دافین دره وی و شهعوه ذی و چیڤانو کین بی بناخه .

وئهوی ژییی خو پتر د گهل خهونان ببهته سهری ، وهند پسیارا واقعی خو نه کهت هندی ل دویث ته عبیرا خهونین خو بهیارا واقعی خو نه کهت هندی بت وی بکهت یا عمقل پشته فانی یی بو نه کهت ، دی یی هیژای هندی بت وی بکهت یا عمقل پشته فانی یی بو نه کهت ، ووی ریبازی هلبژیرت یا شریعه یی قاییل نهبت ، نه و ریبازا عاطفی ب سهر عمقلی وواقعی دئیخت .

وئده ف رهنگه کهسه ژ نهزانینا خو ب سوننه تا پیغهمبهری دسلاف لی بین بین بین بین درین ، وخهون وان ب ریشه دبید ، ووه ک دهلیل ل سهر فی گوتنی گوهداری یا فان ههردو دهلیلان بکهن یین هندی دگههین کو پیغهمبهر بسلاف لی بن به مروقه کی واقعی بوو و خهونان ئهو ب ریشه نه دبر ئه گهر چهند ئهو خهون دراست و دورست ژی بانه .

بهری پیغه مبهرینی بو پیغهمبهری مه مه سلاف لی بن مه بیست ، خهونین وی مه وه کی گهشاتی یا سپیدی دهاتن ، و پشتی پیغهمبهرینی بو وی هاتی خهونین وی وهمی بوون ، و نهو ژهندی یی پاراستی بوو کو شهیطان یاری یان

بۆ خۆ پى بكەت ، وئەو ئەو بوو يىي چاڤين وى دنڤستن بەلىي دلىي وى دما ھشيار ..

دەلىلىي ئىكىي : رۆۋا قورەيشىيان نەفىر راكرى وزەلامىنى خىۋ كۆمكرين ، دا قەستا مەدىنى بكەن بۇ تۆلسىتاندنا رۆۋا بەدرى ، ينغهمبهري _ سلاف لين بن _ ههڤالين خو كومكرن دا رهئيا وان بزانت کانی ئه و چ بکهت .. بمینته د باژیری دا یان در کهفته به راهي يا له شكه رئ قوره يشه يان ؟ ووى صهحابي يين خو ئاگەھداركرن كو وى شڤيندى خەونەك يا ديتى ، ووى خەونا خــۆ بۆ وان تەعبىر ژى كر ، گۆت : من د خەونا خۆ دا دىت چىلىــەك دهاته قه کوشتن ، و دهرزهك د كهفته شيري من ، و من دديت من دهستيّ خوّ دکره د کومزرېيهکيّ ئاســتيّ دا .. پاشــي وي خــهونا خو تهعبير كر وگوت : ڤهكوشتنا چێلي كوشتنا هندهك هـهڤالين منه ، ودهرزا د شيري دا هنگافتنا زهلامــه کي بنــهمالا منــه ، و کو مزري يي ئاسي مهدينه يه ، و ژ بهر هندي رهئيا وي نهو بو و نهو ژ مەدىنىي دەرنەكەڤن ، بەلىي رەئيا بارا پتىر ژ صەحابىيينن وى ئەو بو و ئەو دەركەڤنە جيھادى ، وھندەك ئەنصارىيان ئەڤ چەندە بۆ خوّ ب کیماسی زانی کو لهشکهری قورهیشییان بیّت و ب سهر باژیری وان دا بگرت ، وگوتن : د جاهلییهتی دا وان ب سهر مه دا نه گرتي په ڤێجا د ئيسلامي دا ئهو ڤي چهندي بكهن ؟!

مه عنا : پین خه مسه ری ـ سلاف لین بن ـ کسار ب وان ئیشاره تان نه کر یین ژ خهونا وی دهاتنه وهرگرتن ههر چهنده ئه و ژ خهونا خو و ته عبیرا وی یی پشت راست ژی بوو ، و ب گوتنا صه حابی یین خو کر ، دا ئو ممه تا خو وه سا تی بگه هینت کو نابت خهون وان ب ریقه به ن .

دەلىيىلى دووى : جارەكى پىغەمبەرى ـ سلاڤ لىي بىن ـ لىمدىنىي د خەونا خۆ دا دىت ئەو وصەحابىيىن وى يىن دچنە

د مزگهفتا حدرام ڤه ل مهکههی ، وکلیلا کهعبی بۆ وی هاتهدان ، ووی وصهحابییین وی طهواف ل دۆر کهعبی دکر ..

وى ئەڭ خەونا خۆ بۆ صەحابىيىن خىـۆ ڤـەگيرا ، كـەيفا وان گەلەك ھات ، چونكى وان وەسا ئەڤ خەونە تـەعبيركر كـو ئـەو راستى يەكە دى ب جىھ ئىت .. ودەمىي يىنىغەمبەر ـ سلاڤ لىسى بن ـ ب صهحابييين خو قه دهركهفتييه مهكههي بو كرنا عومـري ل سالا شهشي مشه ختى ، ئهو ههمي ينكڤه ل وي باو هري بو و ن كو وي جاري ته عبير ا خهونا پيغهمبهري ـ سلاڤ ليي بن ـ دي ب جه ئينت ، بـهلـي پشتي پينغهمبهر ـ سلاف لــي، بن ـ ب صهحابی ینن خو قه گههشتی یه نهالا حوده یبی یی ل نیزیکی مه كـه هي ، ولـه شـكه ري كـافرين مه كـه هي هاتي يـه بــه راهي يي ، و دويماهي يي ههر دو لا گههشتنه ريککه فتنه کي ، وئيـــك ژ بــهندين ريْككەفتنى يين كافران داناين ئەو بوو موسلمان دڤيْت ئەڤ سالە بزڤرنه مهديني ونهچنه مه كههي بۆ كرنا عومري، و دهمي پيغهمبهر _ سلاف لئي بن _ ل سهر ڤئي بهندي رازي بسووي ، ئسهف هندى ژى رێككهفتن ژ لايي پێغهمبهرى ڤه ـ سلاڤ لـي بن ـ هاته ئيمز اكرن ..

وئه ف رویدانه ژی هندی دگه هینت کو پیغه مبه ر ـ سلاف لی بن ـ ژ وان که سان نه بوو یین خه ون وان ب ریقه دبه ن ، به لکی وی دقیا صه حابی یین خو وئومه مه تا خو ژی ل سه ر هندی پهروه رده بکه ت کو ئه و باش هزرا خو د دویماهی یا کاران دا بکه ن ، ومه صلحه تی ل به ر چاف بدانن ، و ژ ده ست نه ده ن پیخه مه ت هندی ئه و خه و نه کا خو ب جه بینن ، یان ل هی شی یا ته عبیرا وی بن . . ئه قه مه نهه جی پیغه مه دی و و ـ سلاف لی بن ـ .

وئه گهر ئهم ل سوننه تا پیغه مبه ری ـ سلاف لـــی بـن ـ بز قریـن دی باش بینین کو وی خـهون ددانا د تو خویبین وی پین دورســت دا ، خهونا خوش یا ژ نیشانان دئیته زانین کو خهونه کا باشه ل نك وی مزگینی یه ك بوو نه کو (موه جههه ك) بوو ، و خـهونا نـه خوش ئـهوا ژ نیشانان دئیته زانـین کـو خهونـه کا خرابـه وی پویتـه پـی نهد کر ، و ژ خودانی دخواست ئه و ژ بیـرا خو ببه ت .

وئهگهر یا دورست نهبت مروّق خهونی بوّ خوّ بکهته نیشان وریّبهر ریّکا خوّ پی بنهخشینت ، وحهقی یی پی بنیاست ، وهسا چی نابت مروّق هند یی ساده بت ههر خهونه کا ببینت یان گوه لی ببت باوهر ژی بکهت ، یان ب ته عبیرا وی بیّته خاپاندن ، راسته خهونا دورست پشکه که ژ چل وشهش پشکین پیخهمه درینی یی وه کی پیخهمه در یا بوخاری

وموسلم ژی قددگوهینزن دبیرژت ، بهلی دفینت مروّف یی ب گومان بت کو ئدف خهونین ئهم دبینین یان گوه لی دبین ژوان رهنگه خهونانه ..

وتشتی مه پال بدهت کو زوی ب زوی باوهر ژههمی خهونان نه کهین گهلهك مهسهلهنه:

ئيْك : دبت ئەو كەسى خەونەكا خۆ بۆ مە قەدگىزىت د گۆتنـــا خۆ دا يىي راستگۆ نەبت .

دو : وئهگهر ئهو د گۆتنا خۆ دا يى ٚڕاستگۆ ژى بت دبت ئهو خهونا ئهو دبينت ژ وى پشكى بت يــا مـرۆڤ ل ســهر هــزرا وى دنڤت .

سى : وئهگەر ئەو نە ژ قان رەنگە خەونان بت ژى كى دېيرت تەعبىر يا وەسايە وەكى مرۆف هزر دكەت ، چونكى يا ئاشكەرايە گەلەك جاران تەعبىرا دورست يا دويسره ژ نيشانين خەونى يين ئاشكەرا ، وهەر چاوا بت تەعبىر ئجتھادەكا شەخصىيە ژ لايسى كەسەكى قە ئحتمالا راستىيى وخەلەتىيى تيدا ھەيە ، و د كتيبين حەديسى دا ھاتىيە كو ھندەك صەحابىيين مەزن ژى وەكى ئەبوو بەكرى د تەعبىرا ھندەك خەونان دا خەلەت بووينە ، قىجا بۆچسى يىن ژ وى كىزمتىر خەلەت نەبن ؟

وپىشتى ھنگى دقينت ئەم ژبىيىر نەكەيىن كو خودى د گەلــەك جــهان دا ژقورئانى ئــەم ل ھنــدى ھشــيار كرينــه كــو ئــەم مـــه ناگوھۆرت حەتا ئەم ب خۆ خۆ بگوھۆريىن ، وخۆ گوھــارتنى كـار پى دقيت .

ناڤەرۆك

بەرپەڕ	بابهت
٧	پێشگۆ تن
11	خەون پيناسە ورۆنكرنەك
10	رِهنگين خەونان
17	خهون د شریعه تی ئیسلامی دا
**	تۆرەيين مرۆڤىێ خەونىێ دېينت
77	تۆرەيين وى كەسى خەونى تەعبىر دكەت
٣.	چەند مەسەلەك ل دۆر تەعبىرا خەونى
40	خەونا ژ درەو وجزايىي دژوار ل ئاخرەتىي
٣٨	خەون د قورئانا پيرۆز دا
٤٩	ژ خەونىن پىغەمبەرى سلاڤ لىٰ بن
٥٩	ژ وان خەونىن پىغەمبەرى سلاڤ لىـى بن تەعبىر كرين
79	ئەو خەونىن صەحابيان تەعبىر كرين
٧٣	ژ تەعبىرىن خەونان يىن زانايان گۆتىن
۸٧	بۆ وان كەسين ب خەونان دژين

بەرھەمى نقيسەرى

أ ـ ب زمانيّ عهرهبي :

- ١- الحافظ العراقي وأثره في علم الحديث ، الرياض ١٩٩٢ .
- ٢- المدخل لدراسة الأدب الكردي ، (جــزءان) ، اسـطنبول
 ١٩٩٣ .
- ٣- اعتقاد أهل السنة والجماعة للشيخ عـدي بـن مسـافر (
 تحقيق ، بالاشتراك مع حمدي عبد المجيد السلفي) المدينة المنورة ١٩٩٨ .
- ٤ مختارات من أغنية الثلج والنار (بالاشتراك مع محمد أمين
 الدوسكي) دهوك ١٩٩٩ .
- ٦- مذكرات الجاسوس الإنگليزي همفر في الميزان ، (مع مالك بن حسين) دهوك ٢٠٠٢ .
- ٧ ـ شرح ديوان الشيخ الجزري ، للملا عبد السلام الجزري ، تحقيق ،
 دهوك ٢٠٠٤ .

٨ ـ تاريخ الأنساب ، للأمير صالح بك الشيرواني ، تحقيق ، ٢٠٠٤

٩ ـ جواهر المعاني في شرح ديوان أحمد الخاني ، ٢٠٠٥ .

• ١ - حول نسب الشيخ عدي بن مسافر ومعتقده ، بالاشتراك مع الشيخ حمدي السلفي ، ٢ • • ٢ .

ب ـ ب زماني کوردي :

- ۱۱ مهلایی باته یی و به رهه می وی (د گهل محسن دوّسکی) چاپــا ئیکی ۱۹۹۲ ، چاپا دووی ۲۰۰۲ .
- ۱۲ ئيخوان د تەرازىيى دا ، چاپا ئىككىي ۱۹۹۳ ، چاپـا دووى ۱۹۹۹ .
- ۱۳ ئەلندا مە (ديوانا شىعرى يىه) چاپا ئىككى ۱۹۹۸ ، چاپا دووى ۲۰۰۵ .
 - ١٤ مەلا عەلىيى بەرۆشكى وبەرھەمى وى ، دھۆك ١٩٩٩ .
- د گهل محسن دۆسكى)
 د هۆك ۱۹۹۹ .
 - ١٦- ديوانا سەردائىيى وانى ، دھۆك ١٩٩٩ .
 - ١٧ واقعيّ ئيسلامي چاوا چارهسهر بكهين ؟ دهوٚك ٢٠٠٠ .

- ۱۸ دیوانا مەلایی جزیری (بەرھەڤکرن وڤەوژارتن) چاپا ئیکسی دووی ۲۰۰۵ .
 - ۱۹ فقهي نڤيڙي د شريعهتي ئيسلامي دا ، دهوِك ۲۰۰۱ .
- ۲۰ پهروهردهیا ئیسلامی ، بـ ق قویناغا ســـهرهتایی ، وهرگیوانـه ،
 هه ڤلیر ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱ و ۲۰۰۵ .
 - ۲۱ ژیاننامهیا پیغهمبهری خودی ، دهۆك ۲۰۰۲ .
 - ۲۲ د گەل مرۆڤێن خودێ، دھۆك ۲۰۰۲ .
 - ۲۳ چل حەدىسىن ئىمامى نەوەوى ، دھۆك ۲۰۰۲ .
- ۲ ئيمام موحه ممه دێ کوري عهبدلوه ههابي و چهند نڤيسينه کێن
 وي ، دهۆك ۲۰۰۲ .
- ۲۰ سهرهاتیین پیغهمبهران ومللهتین بوری ، (سی بهرگه)
 دهۆك ۲۰۰۲ .
 - ۲٦ ـ تەفسىرا قورئانا پىــرۆز (وەرگىيْرانە) دھۆك ٢٠٠٤ .
 - ٢٤ كورى من ئەۋەيە دىنى تە ، دھۆك ٢٠٠٤ .
- ۲۰ یووسف وزله یخا یا سهلیمی هیزانی ، (بهرهه فکرن و قهوژارتن) دهۆك ۲۰۰۶ .

جيهانا خهونان

- ۲۷ ـ ل دۆر ئەدەبى كرمانجى ل سەدسالا نۆزدى وبىستى زايىنـــى ،
 ھەڤلىز ٢٠٠٤ .
- ۲۸ دیوانا گازیا به له نسگازا یا مسه لا به شیری به دهوی ، (
 به رهه فکرن) ، ده ف ک ۲۰۰۶ .
- ۲۹ دیوانا داهی یا مهلا نهذیری بهدهوی (بهرهه فکرن) ، دهوّك ۲۰۰۶ .
 - ۳۰ مرۆڤىێ بەرى دىرۆكىێ (وەرگێران) ۲۰۰۵ .
- ۳۱ ـ قورئــان وزانينــا نــوى ، چاپــا ئيْكــى ۲۰۰۶ ، چاپـــا دووى ۲۰۰۶ .
- ۳۲ ـ باوهرى يا تهوحيدى ، يا د. صالح الفوزان ، وهرگيّرانه ،
 - ٣٣ ـ ژن ل بهر سيبهرا ئيسلامي ، دهو ك ٢٠٠٥ .
 - ٣٥ ـ مهم وزين ، ئه همه دێ خاني ، به رهه ڤکرن ، ٥٠٠٥ .
- ۳٦ ـ مهلا سهعیدی نوورسی و کتیبا وی باوه رنامه یا مـن ژ هـه ردو مهدره سهیین به لایی ، به رهه فکرن و وه رگیران ، ۲۰۰۵ .
 - ۳۷ ـ رۆژى وپەياما رەمەزانىي ، ۲۰۰۵ .
- ۳۸ ـ چاوا دی بیــه مروقه کی دلشاد ، یـا د. عـائض القرنی ،
 وهرگیرانه ، دهۆك ۲۰۰٦ .

- ٤ ژ سالۆخەتىن خوداپەرىسان ، يا عمر التلمسانى ، وەرگىرانه ، دھۆك ، ٢٠٠٦ .
 - 13 _ ل بهر سيبهرا خودي ، دهو ك ٢٠٠٦ .
 - ٢٤ ـ مرن و ژينا بهرزهخي ، دهوّك ، ٢٠٠٦ .
 - ٤٣ ـ جههنهم وارئ پهشيمانان ، ٢٠٠٦ .
 - ٤٤ ـ فەرھەنگا گۆتن وكريارين نەدورست ، دھۆك ، ٢٠٠٦
 - 2 ع ـ جيهانا خهونان ، دهوّك ، ٢٠٠٦ .
 - ٤٦ ـ د گەل پيغەمبەرى ، دھۆك ، ٢٠٠٦ .